

Mare

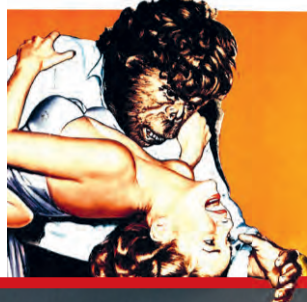
‘Wat doet je brein als je Beyoncé hoort?’

Pagina 11

De universiteiten van Zuid-Afrika staan in brand. #FeesMustFall!

Pagina 3

Tandsteenarcheologie bewijst: Neanderthalers aten ook planten

Pagina 7

De gelukkigste jaren van ‘Jula’: alleen in Leiden kon ze normaal zijn

Pagina 9

Straks kan het: seks met robots

De redding voor eenzame singles is nabij, betoogt expert

De invloed van technologie op de samenleving groeit explosief. Op de conferentie Brave New World, gisteren en vandaag in de Stadsgehoorzaal, voorspelt schaker en kunstmatige intelligentie-expert David Levy het eerst huwelijk tussen mens en robot.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN De Britse schaakgrootmeester David Levy wedde in 1968 met wetenschappers dat een computer nooit een mens zou kunnen verslaan met schaken.

Inmiddels betoogt hij dat computers over 35 jaar zo ver zijn ontwikkeld, dat we er verliefd op worden en er mee zullen vrijen en trouwen: ‘Ik denk dat het mens-robot-huwelijk halverwege deze eeuw voor het eerst zal worden gelegaliseerd.’

Vandaag is Levy in Leiden. In de Stadsgehoorzaal geeft hij de lezing ‘Will we fall in love with robots?’ tijdens Brave New World, een conferentie over de groeiende invloed van technologie.

‘Als je in 2050 een kamer met mensen binnenloopt, zal je op het eerste gezicht niet kunnen zien wie er robot is, en wie niet’, zegt Levy. ‘Ze zullen er hetzelfde uitzien en zich menselijk gedragen. Het gezicht, de huid, de lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen zullen zeer, zeer overtuigend zijn. Ze zullen in staat zijn interessante gesprekken met ons te voeren, persoonlijkheid ontwikkelen, en hun lichaam zal warm zijn, net als dat van ons.’

In ieder geval, zo lijkt het. ‘Bijna alles wat we van mensen weten, kan nagebootst worden met software. Dus ze zullen altijd aangestuurd worden door die software. Maar we zullen het gedrag niet precies kunnen voorspellen, en het zal lijken alsof ze onafhankelijk denken en eigen beslissingen maken.’

Levy schreef meer dan veertig boeken over schaken en computers. In 2008 trok hij de aandacht met zijn boek *Love and Sex with Robots*, het onderwerp waarop hij promoveerde aan de Universiteit van Maastricht. Daarin stond die voorspelling over het eerste mens-robot-huwelijk. In Massachusetts, denkt hij. ‘Dat is een hele liberale staat, met technische topuniversiteiten als MIT en Harvard. De nabijheid van die technologie, in combinatie met de progressieve houding van de mensen daar, zal ervoor zorgen dat liefde tussen mens en robot daar als eerst geaccepteerd zal worden.’

Een liefde die voor vele eenzame singles een redding zal zijn, denkt hij. ‘Dat is in mijn ogen het grootste voordeel van levensechte robots. Er zijn miljoenen mensen die geen goede relaties kunnen opbouwen, door psychische problemen, gebrek aan sociale vaardigheden, of omdat ze niet zo knap en interessant zijn. Die missen een belangrijk onderdeel van het leven. Een robot kan dit invullen, en dit zal de kwaliteit van leven in hoge mate verbeteren.’

Op het moment zijn dit soort robots op de commerciële markt nog ver te zoeken. Niet lang meer, zegt Levy. ‘Het bedrijf RealDoll dat levensechte sekspoppen maakt, komt volgend jaar voor het eerst met een model waarbij ze gebruik maken van dit soort technologie. Die praten met je, zijn warm en bewegen. Het begin zal nu nog primitief zijn. Maar daarna gaat het zoals bij andere elektronische producten: mensen raken er gefascineerd door en kopen ze, waardoor bedrijven er steeds meer geld in stoppen en de producten steeds geavanceerder worden. Net als de smartphone. Het is niet voor te stellen hoe snel technologische ontwikkelingen zullen gaan.’

> Zie ook pagina 6

Boete voor vervalsen diploma

Mohammed K., die in Leiden rechten studeerde, moet 750 euro boete betalen omdat hij een propedeuse-diploma heeft vervalst. De officier van justitie had een werkstraf van negentig uur geëist.

DOOR VINCENT BONGERS K., een 46-jarige inwoner van Wassenaar die uit Iran naar Nederland is gevlucht, gaf maandag voor de Haagse politierechter toe dat hij een nep-getuigschrift naar de Universiteit van Amsterdam had gestuurd. Hij handelde echter uit wanhoop en frustratie omdat de examencommissie rechtsgeleerdheid in Leiden hem ‘stelselmatig tegenwerkt’ en hem ‘in zijn eer heeft aangetast’.

Volgende week maandag staat K. weer in de Haagse rechtbank. Hij wordt ervan verdacht Arthur Elias, de inmiddels gepensioneerde oud-voorzitter van de examencommissie bij rechten, met de dood te hebben bedreigd. Elias kreeg onder andere een steen door de ruit van zijn woning en vond een geknoopte strop in de brievenbus.

Na in Leiden te zijn weggestuurd deed K. een poging om zijn rechtenstudie in Amsterdam te vervolgen met een vervalste Leidse propedeuse. De UvA waarschuwde daarop de Universiteit Leiden, die aangifte deed. Het diploma deed alarmbellen rinkelen omdat sommige zinnen letterlijk uit het Nederlands naar het Latijn waren vertaald. De meest opvallende blunder: K. stuurde een bul in van een vrouw.

Zijn advocaat Ronald van der Horst erkende dat het om broddelwerk ging. ‘Er staan zoveel fouten in dat het eigenlijk meer een schreeuw om hulp is.’ De verdachte zei spijt te hebben, maar vond dat de Universiteit Leiden hem in een onmogelijke positie had gebracht. ‘Ik ben fout bezig geweest en ik schaam me dood. Maar ben ook teleurgesteld in het systeem. Aan deze fout gaat een geschiedenis vooraf.’

> Verder lezen op pagina 5

Advertentie

Ieden en zittingsvoorzitter(s)
gevraagd voor de Regionale Commissie Bezwaarschriften Servicepunt71 voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude en de gemeenschappelijke regeling Servicepunt71.
De volledige vacature tekst kunt u lezen op onze website www.servicepunt71.nl
Uw interesse in deze functie kunt u uiterlijk 13 november 2016 laten weten via het e-mailadres vac.commissie@servicepunt71.nl

LITERAIR TALENT OPGELET!

WIN € 250 MET MARE-KERSTVERHALENWEDSTRIJD

Ook dit jaar weer: de Mare-kerstverhalenwedstrijd! Schrijf een verhaal van rond de 1500 woorden en win €250, €75 of €50. Oproep van auteurs en juryleden Christiaan Weijts en Arjen van Veelen (vrij naar Allen Ginsberg): ‘Nobody wants to hear about your feelings, darling. Tell me what you see!’ Mail uiterlijk 8 december naar: redactie@mare.leidenuniv.nl Deelname alleen voor Leidse studenten.

Geachte Koho,

We weten dat het nog zo ver weg lijkt, maar met studies is het net als met seks: je moet erover praten vóór je er aan toe bent. Dat geldt zeker voor iemand als jij, waarvan al zo'n groot gedeelte van de levensloop vastgelegd lijkt door je afkomst.

Laat je niets wijsmaken: je hoeft niet naar Leiden.

Dat lijkt misschien wel zo te heuren, maar dat is geforceerde traditie.

Je overgrootmoeder Juliana was pas de eerste Oranje die ging studeren, en daar heeft ze wel eerst keihard voor moeten knokken (zie pagina 9).

Je oma studeerde hier een pretpakketje bij elkaar. Zij stond er indertijd overigens op om aangesproken te worden met 'koninklijke hoogte' - wat haar huisgenoten verbasterden tot 'Koho': in een schamele zestig jaar verandert er maar weinig in Leiden.

Daarna heeft je vader stoer lopen rondbazuinen dat hij nóóit zou gaan studeren in de stad waar zijn moeder zo bekakt had leren praten. Maar toch belandde ook hij aan het Rapenburg.

Dus Amalia, doe het niet.

De bloedbanden tussen jou en onze oprichter Willem van Oranje zijn waarschijnlijk volledig afwezig en anders in elk geval tot homeopathische concentraties verdund. Dankzij het internet kun je keurig kijken naar wat er buiten de gouden kooi gebeurt, en heeft afschermen in een universitair Anton Pieck-dorpje geen zin meer. Je bent vrij!

Onderstaande suggesties zijn dan ook alles behalve bindend: maak je eigen keuzes. Nu kan het nog.

Politologie: Internationale Betrekkingen en Organisaties (Den Haag)

Doe als een moderne student, en blijf lekker thuis wonen! Af en toe even op de fiets van Wassenaar naar

de Hofstad. De studie is nog soort van relevant voor je latere werk ook.

Mathematics and Physics (Yale)

Yale is niet de beste universiteit ter wereld, maar wel de meest elitaire. Je denkt misschien dat bij jou op 't gymnasium veel Draco Malfoys rondlopen, maar het kan nog veel erger. Het moet heerlijk zijn om een potje 'Wat doet je vadurrr' te verliezen omdat niemand weet wat Nederland is.

Wis- en natuurkunde gelden als goed voorbereidende studies voor vrijwel alles, dus die zijn dat vast ook voor het koningschap.

Dierwetenschappen (Wageningen)

Nederlandse dierveredelaars behoren net zo goed tot de wereldtop als onze watermanagers, dus als je vader vroeger onze dijken mocht redden, mag jij aan de slag met fokbiggen, DNA-onderzoek, Big Data en kalkoensperma. Ga af en toe een echte stal in voor de foto: Nederland wil graag een koningin die met haar laarzen in de, ehm, modder heeft gestaan.

PADI Instructor Development Course (Fiji)

Je ouders duiken, oom Pieter is zelfs duikinstruc-teur, en jij kan dat ook gaan doen. De opleiding is zo voor-bij, en daarna kan je aan de slag als duikjuf. Je hebt een enorme voorsprong boven normale studenten die deze stap maken: als je terug naar Nederland komt omdat je het zat bent, ligt er gegarandeerd een baan op je te wachten.

BBL Around Lasser (verschillende ROC's)

Dat je nu op het gym zit, betekent niet dat je ook naar de universiteit moet. Nederland staat te springen om goed opgeleide lassers, en het is een stoere, prima betalende baan. Gezien de geschatte reparatiekosten aan de Gouden Koets verdient deze opleiding zichzelf sowieso terug. Bijkomend voordeel: als het dan toch écht moet, kan je deze opleiding ook in Leiden doen.

Met vaderlandslievende groet,

BART BRAUN

Colofon

Redactie-adres Reuvenplaats 3, 2311 BE Leiden

Postbus 9500 2300 RA Leiden

Telefoon 071-527 7272

Website mareonline.nl

E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl

De redactie is op vrijdag gesloten.

Oplage circa 15000

Hoofdreductie

Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie

Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl

Bart Braun bbraun@mare.leidenuniv.nl

Anoushka Kloosterman a.kloosterman@mare.leidenuniv.nl

Marleen van Wesel h.van.wesel@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers

Femke Blommaert · Mattijn de Groot · Holger Gzella ·

Marit de Roij · Benjamin Sprecher

Fotografie Taco van der Eb · Marc de Haan

Illustraties Bas van der Schot · Bandirah · Silas.nl

Basisontwerp Roeland Segaar, Dokwerk Communicatie

Art direction en vormgeving Marcel van den Berg

Drukwerk Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties Bureau van Vliet B.V.

Postbus 20 2040 AA Zandvoort

Telefoon 023 - 571 47 45

Redactieraad

Prof. dr. J.C. de Jong (voorzitter) · Prof. dr. F. Israel (vice-

voorzitter) · Birgül Açıksöz · Joline Cramer ·

drs. Bart Funnekotter · drs. Malou van Hintum ·

mr. Folkert Jensma · Merian Kuipers · Josephine Say ·

Prof. dr. Nico Schrijver · Marieke Vinkenog ·

Dr. Hans Vollaard · Christian van der Woude

Jaarabonnementen

Een jaarabonnement op Mare loopt van september t/m

juni. Belangstellenden kunnen Mare thuisgestuurd

krijgen door €35 over te maken op IBAN

NL68RAB00103257950 ten name van Universiteit Leiden

(o.v.v. Mare en SAP-nummer 6200092091) en

vervolgens een bevestigingsmail met daarin hun adres

te sturen naar redactie@mare.leidenuniv.nl. Studenten

betalen €25.

Ter controle graag in de bevestigingsmail ook het

studentnummer vermelden.

Adreswijzigingen

Alleen schriftelijk met postwikkelt.

Klachten en opmerkingen over de toezending

van Mare 071-5277272.

Mededelingen voor het op donderdag verschijnende

nummer moeten uiterlijk de voorafgaande donderdag

16.00 uur in het bezit van de redactie zijn.

ISSN 0166-3690

Column

Excellentie of meesterschap?

Vanouds is mijn relatie met het begrip 'excellentie' ambig. Dat heeft biografische redenen: mijn vader was gedreven en ambitieus, hij werkte zich te pletter om zijn gezin een comfortabel leven te kunnen bieden; mijn moeder was hoogbegaafd maar heeft haar uitzonderlijke intellectuele en artistieke talenten geheel in hun natuurlijke toestand gelaten, zij wilde liever de schoonheid bewonderen die ze om zich heen zag dan tot zelfoptimalisatie te komen en gaf weinig om andermans mening. Al waren ze elkaars grote liefde, in mij worstelen ze altijd. Ik vond het erg fijn om het op school en universiteit goed te doen, maar dan uitsluitend op mijn manier en niet door de verwachtingen van anderen te bedienen.

Dat laatste is wel onlosmakelijk verbonden met hoe excellentie – eigenlijk 'boven uitsteken' – tegenwoordig gedefinieerd wordt, namelijk in termen van zichtbaarheid, kwantificeerbaarheid en scoren volgens vaste maatstaven. Gefixeerd op nietszeggende rankings is men zo bang om goed opgeleide mensen hun gangetje te laten gaan dat men simpelweg het aantal subsidies, congresbezoeken, samenwerkingscontacten, promoties, citaties enzovoort telt om wanhopig enig houvast te krijgen op het onstuurbare fenomeen dat wetenschap nou eenmaal is.

Een diepte-interview met het Rathenau Instituut over 'excellentiebeleid' was de aanleiding om te overpeinzen hoe bovengemiddelde kwaliteit in de wetenschap herkend, bevorderd en geïntegreerd kan worden. Telkens staat vertrouwen centraal. Er zijn weliswaar harde kwaliteitsindicatoren, zelfs in de Geesteswetenschappen: een kloppende redenering, een verrijking van bestaande kennis, een heldere presentatie en gerijpt vakmanschap (vreemd genoeg was het attribuut 'een echte vakman' bij een van mijn vele afgewezen NWO-aanvragen negatief bedoeld; ook het rapport voor een management-assessment bij mijn benoemingsprocedure noemde me onder de uitdrukkelijke minpunten 'somewhat intellectual' – ik weet nog steeds niet of de kritiek hem in 'somewhat' of in 'intellectual' zat).

Of een wetenschappelijke loopbaan echter geslaagd is, blijkt niet uit enkele vroege successen, maar pas door jarenlange productie op niveau. Die kan zich natuurlijk alleen ontplooiën als iemand op tijd de vrijheid van een vast contract krijgt, en om de geschiktheid daarvoor te beoor-

delen, zijn mensen nodig die de zeldzame gave hebben om talent te identificeren. Als men een jonge wetenschapper het gegronde vertrouwen geeft om gedurende een hele carrière goed werk te doen, leer dan je keuze liefhebben, laat zo iemand met rust en bespaar hem of haar de impertinente bestuurder-egotripperij. Men zal nooit weten of een ander het beter had gedaan. Toen ik als middelbare scholier excessief boeken ben gaan kopen en verre familieleden dat tijdens hun gelukkig slechts sporadische bezoeken bevreemde, zei mijn vader: 'Laat hem, hij weet precies wat 'ie doet.' Hij had groot gelijk.

Vertrouwen is ook de beste manier om wetenschap te bevorderen. Niet alleen omdat erkenning in een eercultuur als de academische wereld tot de centrale drijfveren behoort, maar vooral omdat de belangrijkste dingen niet meetbaar zijn: het uitwerken van een intuïtief als waar herkend inzicht, de organische groei van een coherent plaatje waarin de afzonderlijke feiten op hun plaats vallen en robuustheid tegen afgunst en andere tegenvallers. De koninklijke weg om die te kweken, is investeren in zorgvuldig voorbereid kleinschalig onderwijs en een aandachtige begeleiding van de knapste koppen, vervolgens niet-projectgebonden promotieplaatsen alsmede betere mogelijkheden om zonder versnippering een groter werk te schrijven en een flinke afslanking van het bestuurlijke en overige activisme. Dan komt het wel goed.

Het ideaal moet dus niet excellentie zijn, maar meesterschap: het permanente proces van een zo goed mogelijke vakbeoefening, waarbij tastbare resultaten niet het doel maar een natuurlijke bijwerking vormen. Daarmee wordt tegelijk de frustrerende dubbele predestinatie van 'topper' en 'subtopper' versoepeld. De schaarse werkelijke innovaties ontstaan immers meestal tegen een achtergrond van alledaagse wetenschappelijke bezigheden, en uitstekende alsmede goede gewone (maar vaak juist duurzame) prestaties vloeien voort uit hetzelfde gezamenlijke streven naar meesterschap. Neem dus alle nieuw aangestelde wetenschappers mee naar een uitvoering van *Die Meistersinger* en hou ze niet tegen om te applaudiseren bij de zin: *Hier gilt's der Kunst!*

HOLGER GZELLA is hoogleraar Hebreeuwse en Aramese taal- en letterkunde

Mensen

071 - 527 ...

Studenten zoeken dekking tijdens protesten op de Universiteit van Witwatersrand. Foto Hollandse Hoogte

Geen stress

Hoogleraar Onno Meijer onderzoekt het stresshormoon cortisol. Op het publiekssymposium over Onzekerheid op 4 november vertelt hij over wat stress met ons geheugen doet. 'Als je gestrest je tentamen leert, onthoud je alleen dat je het niet gaat halen.'

Welke functie heeft stress?

'Stress heeft twee kanten: aan de ene kant vinden we het vervelend. Je krijgt stress door onzekerheid en gebrek aan controle. Aan de andere kant is het nuttig: een stressreactie helpt je aan te passen aan die onzekere informatie. We leren soms dingen beter als ze stressvol zijn. Ik laat in mijn lezing zien dat de manier waarop we beslissingen nemen, en de manier waarop we dingen leren, beïnvloed worden door stress.'

Hoe beïnvloedt het ons?

'Ergens, en niemand weet echt precies waar, constateert ons brein dat er aanpassing nodig is buiten het normale gedoe van iedere dag. Dan worden bepaalde neurotransmitters geactiveerd en die beïnvloeden veel hersengebieden. Je brein gaat van een rusttoestand direct naar een stresstoestand. Dan word je alerter en je kan minder goed nadenken, maar wel sneller beslissingen maken. Je gaat niet uitgebreid afwegingen maken, en dat kan handig zijn. Als je moet vluchten, bijvoorbeeld.

Hoezo?

'Als de stresstoestand begint, maakt je lichaam adrenaline aan, zodat de rest van je lichaam ook in een stresstoestand komt. Daarna komt het stresshormoon cortisol vrij. Die helpt bij de lange-termijnaanpassing aan stress. Het helpt bijvoorbeeld stressvolle gebeurtenissen te onthouden.

Dus stress is goed voor je geheugen?

'Ja, in de zin dat cortisol helpt bij het vastleggen van een gebeurtenissen in ons langetermijngeheugen. Dat is logisch, want een die gebeurtenis die een stresstoestand veroorzaakt, is vaak relevant. Stress helpt bij het onthouden van dingen die belangrijk voor je zijn. Stel, je hebt allerlei taakjes. We weten dat als ze saai zijn, je ze niet onthoudt. Door die taakjes te doen met een verhoogd stresshormoon, leren we ze niet alleen, maar onthouden we ze ook.'

Dus: wel of niet op het laatste moment een tentamen leren?

'Als je gestrest gaat leren, alleen om je tentamen te halen, is dat wat je onthoudt: ik moet mijn tentamen halen. Want dat is op dat moment relevant voor jou. Maar de stof onthoud je niet. 'Het is bewezen dat bij "stampen" er op lange termijn heel weinig blijft hangen. Zeker als het je niet echt aangaat, als je het alleen maar leert om het tentamen te halen, weet je zeker dat je er niet veel van gaat onthouden.

'In plaats daarvan moet je zorgen dat je adrenaline omhooggaat als je studeert, dus zorgen dat je hart er sneller van gaat kloppen. Voor iedereen geldt dat wat je emotioneert, je ook onthoudt. Dus je moet er enthousiast van worden.

'Gestrest zijn terwijl je herinneringen moet ophalen werkt dan weer niet. Want dan "denkt" je lichaam dat het niet zoveel zin heeft om oude herinneringen op te halen. Die hebben er toch niet zoveel mee te maken.' **AK**

Publiekssymposium: Onzekerheid, Stadsgehoorzaal, 4 november, vanaf 8:30, € 7,50

Traagangas op de campus

#FeesMustFall: Zuid-Afrikaanse universiteiten staan in brand

Molotovcocktails, rubberen kogels en een brandschuimdode: het rommelt flink aan de universiteiten in Zuid-Afrika. 'De studenten zeggen dat de apartheid voortleeft.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN University College-student Thomas Meijer (21) studeert dit najaar op de Universiteit van Stellenbosch, in Zuid-Afrika. Het is de laatste universiteit die nog open is, zegt hij. De andere universiteiten hebben vanwege de vele protesten de deuren gesloten. 'De campus is inmiddels gemilitariseerd', zegt hij. 'Op elke hoek staan in zwart gehulde beveiligingsmannen met schilden, knuppels en pepperspray, de zogenoemde *men in black*. Daarnaast heb je de "tactical response teams", die hebben camouflagepakken aan en schieten met rubberen kogels. Op hun busjes staat: "We kick ass".'

De spanningen onder studenten in Zuid-Afrika laaiden in september op, toen de overheid een verhoging van het collegegeld van acht procent aankondigde. Onder de hashtag #FeesMustFall braken er protesten uit onder zwarte en gekleurde studenten. Die komen vaak uit arme families en kunnen het hogere collegegeld niet betalen. Maar vooral: ze zien de verhoging als een manier om zwarte bevolkingsgroepen uit te sluiten van het hoger onderwijs. Inmiddels staat het hele universiteitsleven in het land op zijn kop. Studenten zetten gebouwen en auto's in brand, en de politie reageert met molotov-cocktails en traangas.

Op Stellenbosch is het geweld redelijk onder controle, zegt Meijer. 'Bij andere universiteiten zijn er busjes en gebouwen in de fik gestoken, zelfs met mensen erin. Zoiets is hier nog niet gebeurd. Ik zie wel veel gebroken ruiten. Ze laten hier de lessen koste wat kost doorgaan. Ik vraag me

serieus af hoeveel geld er naar de beveiliging gaat.

'Bij een vriendin kwamen rslschoppers de klas in en verscheurden de tentamens. Zij heeft het blaadje snel in haar broekzak gestopt. Een paar weken geleden heeft iemand een brandblusser leeggespoten in een klaslokaal. Dat is gevaarlijker dan het lijkt. Aan de Universiteit van de Witwatersrand, in het noorden van Johannesburg, is er iemand door overleden. Die stikte in het schuim.'

Bij aankomst waren de internationale studenten wel ingelicht over de spanningen. Het eerste protest zag hij in de tweede week van september. 'Dit was de aanloop naar de aankondigingen van de stijging van het collegegeld. Toen bezette een groep studenten de bibliotheek. Voor ons was het eigenlijk maar een klein ongemak, maar ik hoorde veel mensen klagen. Vooral rijke blanken, eigenlijk.'

Voor de protesterende studenten was het heftig. Het ging drie, vier dagen goed, maar toen wilde de universiteit ze eruit hebben. Die hebben toen externe beveiligers ingehuurd – dat zijn beveiligingsorganisaties die wel iets heftiger zijn dan de politie. De universiteiten regelen hun eigen beveiliging, dus de politie komt bij

de uitruiming van de protesten niet altijd te pas. Dus dan komen van die gewapende kerels, volledig in het zwart. Die hebben met geweld en bussen pepperspray de studenten verwijderd.'

Later nam de groep studenten ook het International Office weer in. 'Het plan was om een vreedzaam protest te houden, en elke dag te debatteren over de rol van Stellenbosch. Stellenbosch vind zichzelf een internationale universiteit met internationale normen en waarden, maar ze houden erg vast aan de blanke, Afrikaanse tradities.'

'Ik ben naar het tweede debat gegaan. Er waren honderden studenten. Het is enorm chaotisch. Het lijkt van buiten misschien alsof de groep protesterende studenten een geheel is, maar er is veel verschil in mening over hoe de protesten moeten verlopen. Er is een klein groepje dat colleges wil verstoren en gebouwen bezet. Maar niet iedereen wil dat. Er zaten ook mensen met petjes op van politieke partijen – die wilden er een politiek kleurtje aan geven, terwijl dat volgens anderen daar niet om gaat.

Gebouwen worden geregeld bezet. 'Er was op een later moment een vreedzaam protest in het Inter-

national Office. Toen kwam de politie er wel bij. Ze hadden een bevel, ik geloof van de rechtbank, om de studenten te verwijderen. Toen die weigerden te vertrekken, zijn ze met geweld weggehaald. Een groot aantal is gearresteerd, en een stuk of tien, twintig mensen geschorst. Ik herkende een van hen, die werd voor mijn ogen in een busje gegooid.

'De studenten zeggen dat in Stellenbosch de apartheid voortleeft. Er wordt erg vastgehouden aan het Afrikaans, de taal van de elite. En in Zuid-Afrika leren mensen eigenlijk alleen de blanke geschiedenis. Over de geschiedenis van voor de kolonisatie hoor je nooit iets. Een vriend vertelde dat ook op de middelbare school er geen les wordt gegeven over de Afrikaanse geschiedenis, maar alleen Europese geschiedenis. Daarnaast, misschien ook niet onbelangrijk, is ruim 80 procent van de docenten aan Stellenbosch blank, en 60 procent van de studenten. Dat is geen afspiegeling van de maatschappij.' In Zuid-Afrika is 80 procent van de bevolking zwart.

'Rector Wim de Villiers zou in gesprek gaan met studenten, dus honderden studenten verzamelden zich op de campus. De eisten dat de kosten van de studies niet omhoog zouden gaan, en dat laaggeschoolde werknemers die ontslagen waren weer opnieuw zouden worden aangenomen. Dat waren vaak ouders van de zwarte studenten. Ook willen ze dat de lesstof wordt gedekoloniseerd.

'De Villiers kwam niet opdagen. In plaats daarvan stuurde hij een video met een reactie. Er was veel boegeroep. Ook stuurde hij een gekleurde vrouw als woordvoerder in zijn plaats, en dat beviel de meesten al helemaal niet. Het gaf het idee dat hij haar alleen had gestuurd vanwege haar huidskleur. Die avond hebben studenten nog meer gebouwen bezet. Het is klaar, denken ze. Er moet nu iets veranderen.'

Nieuws

Te Beest vertrekt

Vice-collegevoorzitter Willem te Beest (1951) gaat per 1 mei 2017 met pensioen. Te Beest is sinds 2005 lid van het college van bestuur en onder andere belast met de portefeuille bedrijfsvoering. Hij geeft vorm aan het financiële beleid van de universiteit. De universiteit is op zoek naar een opvolger van Te Beest en heeft een vacature opengesteld. Het college is sinds deze week overigens weer compleet. Maandag trad Hester Bijl, voormalig decaan van de faculteit Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek van de TU Delft, aan als vice-rector magnificus. Zij volgt Simone Buitendijk op die deze zomer naar het Imperial College in Londen vertrok. Carel Stolker blijft voorlopig aan als rector magnificus. Hij is in mei 2016 herbenoemd voor een periode van vier jaar.

Koninklijke onderscheiding

Dierenonderzoeker prof. dr. Hans de Longh van het Centrum voor Milieuwetenschappen is vorige week donderdag benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Na afloop van zijn afscheidssymposium rijkte burgemeester Henri Lenferink van Leiden hem de onderscheiding uit. De Longh deed namens onder meer de Universiteit Leiden onderzoek naar de botsingen tussen mensen en grote dieren als olifanten, zeeoeeien en nijlpaarden. Zijn grote liefde waren de leeuwen, die hij volgde in Kameroen en Kenia. Ook bij natuurbeschermingsorganisatie IUCN droeg hij bij aan de bescherming van grote beesten.

Betere voorlichting

Minister Bussemaker van Onderwijs zegt 'fors in te zetten' op de verbetering van voorlichting voor studenten met een beperking. Dit zegt zij in een brief als reactie op de acties van CNV Jongeren en studentenvakbond LVSb. Zij protesteerden maandag tegen de onduidelijkheid over het leenstel en de subsidie voor deze studenten. 'We zien dat steeds minder mensen met een functiebeperking gaan studeren, onder meer vanwege de kosten, de angst voor studieschulden en onduidelijkheid over de studietoelagen,' stelt het bestuur van de LSVb op hun site. Bussemaker zegt samen met de betrokken partijen te willen werken beter informatievoorziening, en 'nader onderzoek te doen naar de motieven van deze groep om niet door te studeren'.

Marktplaats voor studieboeken

Drie studenten uit Nijmegen en Utrecht hebben een soort marktplaats voor studieboeken opgericht: boocki.nl. Daarop kunnen ouderejaars studenten hun gebruikte studieboeken voor niet aanbieden aan de nieuwe lichter. Oprichters Vic Aalbers (RU Nijmegen), Lars Janssen (HAN Nijmegen) en Joël Malefason (TIO Utrecht) zeggen dat boocki.nl zich onderscheidt van andere sites waar je tweedehands boeken kan kopen, omdat de bezoekers op opleiding kunnen zoeken en zo vraag en aanbod beter aan elkaar worden gekoppeld. Daarnaast vragen ze geen commissie en is volgens hem de prijs daarom laag. Het is nu belangrijk dat ouderejaars boeken op de site gaan zetten, zeggen de oprichters.

HUBspot geopend

Afgelopen maandag opende HUBspot de deuren. In dit nieuwe centrum, aan de Langegracht, gaan de Leidse universiteit, hogeschool en gemeente meer samenwerken op het gebied van innovatie en ondernemerschap. Bestaande voorzieningen en organisaties voor startende ondernemers, zoals LURIS en LUGUS, zijn verhuisd naar HUBspot. Verder is er kantoorruimte beschikbaar en elke tweede en vierde donderdag van de maand is er de OpenHUB-borrel. Verschillende Leidse studenten en alumni presenteerden hun startup tijdens de opening.

‘Verander irritant parkeerbeleid!’

College is op zoek naar oplossingen

Het universitair parkeerbeleid zorgt voor ‘chronische irritatie’ bij medewerkers en schaadt zelfs het imago van de universiteit.

DOOR VINCENT BONGERS Dat stelde personeelspartij Universitair Belang (UB) in een rondvraag tijdens de universiteitsraad vorige week.

Parkeren op universiteitsterrein kost geld. Het grote probleem volgens UB is dat het niet mogelijk is om bijvoorbeeld per uur te betalen. 'Het parkeren wordt voor medewerkers in rekening gebracht door middel van een bedrag per maand of per jaar, ongeacht het gebruik van dat recht', schrijft de partij in de rondvraag. 'Indien men slechts sporadisch gebruik maakt van het parkeerrecht is het periodebedrag

exorbitant hoog.'

Het parkeren bij de universiteit is in ieder geval vrij omslachtig geregeld. Wie bijvoorbeeld niet medewerker of student is en wil parkeren in de garage onder de Universiteitsbibliotheek moet eerst een dagkaart halen bij het WSD-servicedesk in het Lipsius.

Dagkaarten kosten 5,75 euro, en zijn niet bedoeld voor mensen die een dagje in Leiden willen shoppen. Het is ook nog eens zo dat het op de meeste parkeerterreinen van de universiteit niet mogelijk is om zo'n dagkaart te kopen.

Medewerkers en studenten kunnen voor vijftien euro per maand of honderdvijftig euro per jaar een abonnement op hun LU-Card laten zetten. Gasten die vaker bij de universiteit moeten zijn en personen die voor een langere periode op-

drachten uitvoeren voor de universiteit betalen dertig euro per maand of driehonderd euro per jaar voor een parkeerkaart. Externen zijn nog duurder uit, zij zijn 55 euro per maand of 550 euro per jaar kwijt.

Het is overigens niet zo dat je voor deze bedragen gegarandeerd een plekje hebt: vol=vol.

Universitair Belang wil dat het mogelijk wordt om parkeerkosten per keer te kunnen betalen.

Dat is nu niet het geval en dat zorgt voor flinke problemen. 'Medewerkers en gastmedewerkers parkeren in de buurt van de gebouwen van de universiteit om de hoge parkeerkosten bij incidenteel parkeren te vermijden.' Rond deze gebouwen is echter 'slechts beperkte ruimte' met als gevolg 'grote irritatie' bij buurtbewoners over dit parkeergedrag. Dit leidt tot

'imago schade voor de universiteit.'

Vice-collegevoorzitter Willem te Beest erkent het probleem en zoekt naar een oplossing: 'We zijn aan het kijken of het systeem veranderd kan worden, zodat per keer betalen mogelijk wordt', vertelde hij tijdens de universiteitsraadsvergadering. 'Het is echter niet iets wat je zomaar even kunt aanpassen.'

'Is er enige indicatie per wanneer dit mogelijk is? Een jaar, vijf jaar?' wilde personeelsraadslid Jaap Willems van UB weten.

'Er is een onderzoek gestart naar wat er kan en wat dat dan vervolgens gaat kosten. Dat zal geen vijf jaar duren', aldus Te Beest. 'Voor de zomer komt er waarschijnlijk wel een rapport, maar dat is natuurlijk wat anders dan de implementatie van een nieuw of aangepast systeem.'

Actieplan voor promovendi

Het Promovendi Netwerk Nederland (PNN) wil dat er een einde komt aan het experiment met promotiestudenten en dat PhD's ook echt vier jaar aan hun onderzoek kunnen werken. Dit staat in het Actieplan Promotieklimaat van het PNN dat deze week verscheen.

De belangenorganisatie stelt dat Nederland weliswaar een 'hoogwaardig promotieklimaat' heeft maar om dat in de toekomst te behouden moet er wel het nodige veranderen.

Volgens het PNN zijn promovendi namelijk steeds vaker 'het kind van de rekening.' Want de ontwikkelingen die hun 'weerslag hebben op promovendi stapelen zich op.' Zo becijferde het netwerk in september dat bij tien procent van de aangeboden promotieplekken er te weinig tijd is voor promovendi om hun proefschrift af te maken. Onderzoekers werken bijvoorbeeld parttime of krijgen een contract voor drie jaar, terwijl er vier jaar staat voor een promotietraject. De 'dubieuze contracten rukken op', aldus het PNN.

Doorn in het oog is het experiment met de promotiestudent, waar Leiden overigens niet aan meedoet. Alleen de Rijksuniversiteit Groningen is enthousiast over het experiment en trekt maar liefst 850 promotiestudenten aan. Volgens het PNN houdt Groningen zich echter niet aan de regels van het ministerie van Onderwijs. De universiteit neemt onverantwoorde financiële risico's en stelt langer promotiestudenten aan dan in het experiment is toegestaan, stelt het netwerk.

Los daarvan vindt het PNN dat promovendi geen studenten maar medewerkers zijn. Het experiment moet dan ook worden gestaakt, aldus de organisatie.

Maar er zijn nog meer concrete maatregelen die getroffen moeten worden: promovendi geven niet meer dan 20 procent van hun con-

tractuur onderwijs en tijdens de eerste drie maanden van hun dienstverband staan ze zelfs helemaal niet voor de collegebanken. En PhD's die doceren moeten goed voorbereid en begeleid worden. Het onderwijs mag geen 'corvee' zijn. Promovendi zijn er niet om gaten in het docentschema op te vullen. Het

onderwijs moet een aanvulling zijn op het onderzoek.

Verder wil het PNN dat promovendi zich beter kunnen voorbereiden op de arbeidsmarkt. Stel promovendi dan ook in staat om betaald drie tot zes maanden buiten de universiteit praktische werkervaring op te doen, is het idee. **VB**

Studenten klagen vaker Meer geld voor techniek

Studenten dienen steeds vaker een klacht in tegen een besluit van hun universiteit. Leiden voert de klachtenranglijst aan.

Het Hoger Onderwijs Bureau (HOB) ging turven en kwam uit op een totaal van 2032 klachten in 2015. Een recordaantal. Een jaar eerder stopte de teller bij 1937 klachten. In 2013 werden er 1696 klachten genoteerd.

Het HOB heeft de cijfers ook per universiteit uitgesplitst. Leiden scoort het hoogst van alle universi-

teiten met 303 klachten in 2015. In 2014 was dat getal 304, maar in 2013 waren er een stuk minder klachten: 253. Dat Leiden op nummer een staat is niet verbazingwekkend. Het invoeren van het bindend studieadvies in het tweede jaar, dat inmiddels alweer geschrapt is, zorgde voor een flink aantal beroepschriften tegen besluiten van examencommissies. Maar ook in de jaren voor het advies in het tweede jaar was er al een flinke stijging in het aantal klachten in Leiden. **VB**

De studentgeledingen van de Technische Universiteiten (Delft, Eindhoven, Wageningen, Enschede) en ISO willen dat er vanuit Den Haag meer geld vrijkomt om te toestroom van studenten te kunnen accommoderen.

Dat schrijven ze in een brief aan minister Bussemaker van Onderwijs. Ze maken zich zorgen over de uitpuilende collegezalen, geschrapt practica, en kleinschalige werkgroepen die vervangen zijn door

grote colleges. Het ruimtegebrek is zodanig dat sommige colleges in bioscopen gegeven worden, zo staat in de brief. Bart Verhaegh van TU Eindhoven: 'Leren pipetteren gaat zelfs met software in plaats van een pipet.' De studentgeledingen willen dat Den Haag 'boter bij de vis levert'. De VVD noemt in haar verkiezingsprogramma 78 keer het woord innovatie, zegt Peter Vinke uit Delft. 'Het is tijd dat zij zorgt dat het hoognodige geld in de TU's, dé bronnen van innovatie, wordt gestoken.' **AK**

Bemiddelingskosten zijn verboden

Maar makelaars proberen terugvordering te ontlopen

Sinds 1 juli geldt de wet dubbele bemiddelingskosten. Verhuurmakelaars mogen geen bemiddelings- of courtagekosten meer vragen aan nieuwe kamerbewoners. Maar houden ze zich daaraan?

DOOR MARLEEN VAN WESEL 'Het was natuurlijk staande praktijk', zegt Marcel Trip, persvoorlichter van de Woonbond. 'Het is te vroeg om al te zeggen of het sinds 1 juli is veranderd. We zien dat de term "bemiddelingskosten" tegenwoordig vermeden wordt, maar het gaat er niet om hoe je het

noemt natuurlijk. We weten dat het ook bij zelfstandige woonruimtes, waarbij bemiddelingskosten vragen al niet mocht, toch nog gebeurt.'

De Leidse advocaat R.M. Noorlander, die al vaker huurders van zelfstandige woonruimtes bijstond, ziet op dat gebied wel enige verandering: 'Ik heb het idee dat bemiddelingsbureaus, ofwel de bemiddelingskosten naar beneden hebben gebracht, waardoor het niet meer aantrekkelijk is om te procederen, ofwel de bemiddelingskosten bij de verhuurder in rekening brengen, zoals het hoort.'

Door kamerbewoners is hij sinds deze zomer nog niet benaderd. 'Pas

als het rechtsbelang meer is dan vijfhonderd euro kan men in aanmerking komen voor gesubsidieerde rechtsbijstand', verklaart hij. Bemiddelingskosten bij een kamer liggen vaak lager.

Het Juridisch Loket in Leiden verwijst ook pas naar een advocaat bij hogere bemiddelingskosten. 'We krijgen hier geregeld vragen over', laat communicatieadviseur Jan Pieter Verkennis weten. In eerste instantie is het advies om de bemiddelaar een brief te sturen. Als dat niet helpt, kun je naar de Geschillencommissie stappen, mits de bemiddelaar daar rechtstreeks of via een brancheorga-

nisatie bij is aangesloten.

Een modelbrief op de website van de Woonbond is sinds 19 september inmiddels 293 keer gedownload. 'In sommige gevallen is zo'n brief voldoende. Makelaars laten het liever niet op een rechtszaak aankomen', zegt Trip, van de Woonbond. 'De proceskosten kunnen aardig oplopen, en zijn uiteindelijk voor de veroordeelde. Maar op een brief reageren makelaars vaak niet, of afwijzend, in de hoop dat een huurder het erbij laat zitten.'

Dat is ook de ervaring van advocaat Noorlander: 'In eerste instantie reageren zij niet op brieven. Ook

niet op mijn brieven. Ook niet als de brieven zijn aangetekend. Pas na het uitbrengen van een dagvaarding lijken de meeste bureaus bereid om te onderhandelen.'

Sommige makelaars gaan nog verder om terugvordering te ontlopen: ze zouden van naam veranderen of expres failliet gaan. 'Dat gebeurt', zegt Trip. 'Een naamswijziging betekent natuurlijk niet dat ze niet meer aansprakelijk zijn. Laatst was er een uitspraak van de rechter, over een bemiddelaar in Amsterdam die zo een andere zaak was begonnen. Die moest alsnog voor de bemiddelingskosten opdraaien.'

Happy Halloween

Griezelig verklede kinderen trokken dit weekend weer door de straten van het centrum, op jacht naar *tricks or treats*. Ook de bewoners van Minervahuis Huize Palmzicht zaten klaar, bij kaarslicht, met een bak vol snoepjes. Foto Arthur Koppejan

Porno downloaden mag niet

Sinds deze week heeft de Universiteit Leiden een nieuwe gedragscode voor medewerkers.

Medewerkers van de universiteit moeten zich natuurlijk aan de wet houden, maar de lat van de moraal ligt hoger dan de wet alleen. Je zou ook geen eikel (m/v) moeten zijn. Of, zoals de Universiteit Leiden het zelf zegt: 'de integriteit van de Universiteit Leiden komt tot uiting in het gedrag van haar medewerkers.'

Daar hoort dus ook bij dat je belangenverstrengeling en zelfs de

schijn daarvan moet voorkomen. Geen snoepjes of geschenken aannemen, nevenfuncties moeten openbaar zijn, en financiële belangen van je partner moeten in elk geval bekend zijn bij je leidinggevende. Daarnaast moeten universiteitsmedewerkers zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens.

Nieuw in de richtlijn zijn bepalingen over inkoop: alles boven de 30 mille moet je melden, en de regels over omkoping en belangenverstrengeling worden daar nog eens extra benadrukt. Heeft misschien

iets te maken met de Rijksuniversiteit Groningen, die voor meer dan een miljoen werd getild door haar hoofd Technisch Beheer.

'Gepast privégebruik' van universitaire middelen mag, misbruik niet. Waar ligt de grens? 'De medewerker dient voor ogen te houden dat middelen en voorzieningen uit publieke middelen worden gefinancierd.' In geval van twijfel overleg je met de baas. Het gebruiken van universitaire ICT om illegale software, porno of racistisch materiaal te downloaden, is in elk geval misbruik. **BB**

Wellicht woningen in Plexus

De universiteit is hard op zoek naar alternatieve woonplekken voor de bureaus van het Lipsius. 58 sociale huurwoningen moeten namelijk wijken voor de bouw van een nieuwe Humanities Campus. De locatie van Plexus wordt nu onderzocht.

'Al eerder hebben we de locatie aan de Paviusstraat aangeboden. Dat aanbod staat ook nog', zegt universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke.

Dat terrein, achter het station, kon

op een bewonersbijeenkomst eind vorig jaar nog niet op veel goedkeuring rekenen. 'Ik zit liever tien jaar hier in de herrie, dan dat ik daar doodga', riep een van de bewoners toen. De universiteit is sindsdien op zoek gegaan naar ruimte in de binnenstad en kwam uit in de Kaiserstraat, waar nu Plexus zit.

Daar zouden 23 woningen kunnen komen. Waar de faciliteiten en organisaties uit Plexus naartoe zouden moeten, is nog niet bekend. 'Het is sowieso iets dat pas over een paar jaar gaat spelen. Maar het is niet

ondenkbaar dat er een Plexushoek in de nieuwe Humanities Campus komt', zegt Van Overbeeke. 'Dat is immers vlakbij, en op een centrale plek. Een nieuw gebouw brengt nieuwe mogelijkheden met zich mee.'

Voordat de universiteit met haar voorkeursmodel voor de campus aan de slag kan, moet minstens zeventig procent van de bewoners akkoord zijn. Dat is een van de voorwaarden die woningcorporatie De Sleutels stelt voor de sloop van de woningen. **MVV**

Gemeente mist inschrijvingen

'Bij een ramp of een terroristische aanslag willen we snel kunnen zien wie er op die plek woont', zegt Marlous Schreve van de Gemeente Leiden. Studenten schrijven zich echter niet altijd in, vrezen ge-

meentes. Voor het ontvangen van de basisbeurs voor uitwonende studenten, was het nodig om ingeschreven te staan op een ander adres dan bij je ouders. 'Nu die beurs is afgeschaft, leeft bij veel gemeentes de zorg dat uitwonende studenten een prikkel missen om zich in te schrijven op hun nieuwe adres', zegt Schreve. Leiden is daarom een campagne gestart. De gemeente wil namelijk wel een kloppende basisregistratie persoonsgegevens. 'Gemeentes krijgen namelijk per ingeschreven inwoner een bijdrage van de Rijks-

overheid, om te investeren in voorzieningen.' Inschrijven is bovendien wettelijk verplicht. 'Als de registratie niet klopt, heeft dat consequenties voor de veiligheid. Dat geldt ook bij brand.'

Inschrijven is geen ingewikkelde procedure, benadrukt Schreve. 'Je hebt alleen een DigiD nodig, en twee minuten tijd.' Deze zomer stond de gemeente al met een kraampje op de El Cid. 'We hebben ook gesproken met studentenverenigingen en er is een online campagne geweest, die we binnenkort herhalen.' Hoeveel inschrijvingen de gemeente momenteel misloopt, is niet bekend. 'We worstelen nog met de vraag hoe we kunnen zien of de campagne effect heeft. Misschien is de afschaffing van de beurs ook een reden dat studenten daadwerkelijk minder op kamers gaan.' **MVV**

'Ik dacht: bekijk het maar'

> Vervolg van de voorpagina

K. ligt al jaren in de clinch met de examencommissie van rechten. 'Ik ben onmenselijk behandeld door deze commissie', vindt hij zelfs. 'Ik zou gefraudeerd hebben met een tentamen. Ik heb die beschuldiging niet kunnen weerleggen.' K.: 'Ik mocht een jaar geen tentamens maken. Omdat ik geen tentamens kon maken, haalde ik ook geen cijfers. Dus toen kreeg ik een negatief bindend studieadvies.'

Zijn klacht bij het Leidse College van Beroep voor de Examens werd destijds niet ontvankelijk verklaard. Dat verraste K. niet. 'Het zijn toch collega's.' Volgens K. vond het college van bestuur de straf van de commissie te zwaar. 'Maar naar het college werd niet geluisterd.'

Toen bleek dat de voorzitter van de examencommissie werd bedreigd. 'Om zes uur 's ochtends schrok ik wakker, er stonden agenten op het dak, het balkon en voor de deur. Ik werd gearresteerd op verdenking van de bedreigingen en zat tien dagen vast. Daarom kon ik mijn bsa-zaak niet bij de rechter bepleiten. Ik ben vrijgesproken in de bedreigingszaak.'

Dat is niet het hele verhaal. Het Gerechtshof gelaste in september 2015 verder onderzoek naar de bedreigingen en volgende week staat de zaak dus weer op de rol.

Het negatief advies en de fraudezaak maakten het onmogelijk om bij een andere universiteit rechten te studeren, beweert K.. 'En rechten is mijn liefde, mijn passie. Ik heb al geprobeerd om in Rotterdam en Nijmegen mijn studie te vervolgen. Maar dat lukte niet. Dat is heel erg frustrerend. Op een gegeven moment dacht ik: "Bekijk het maar. Ik geef het op." Dit heb ik uit wanhoop gedaan. Er is sprake van machtsmisbruik, Leiden speelt met de regels. Ik heb me altijd netjes gedragen. Zij hebben een crimineel van mij gemaakt.'

Advocaat Van der Horst maakte bezwaar tegen de hoogte van de straf en greep terug op jurisprudentie. In vergelijkbare of zelfs ernstigere gevallen van vervalsingen werd minder zwaar gestraft, beweerde hij.

Rechter Veneman was mild over K. 'U heeft zich schuldig gemaakt aan een strafbaar feit. Dat is heel kwalijk. Maar u bent een zeer betrokken persoon. U bent verder goed bezig. En volgens de reclassering is de kans op recidive klein.'

Veneman legde dan ook werkstraf van 30 uur op, die ook nog eens werd omgezet in een boete van 750 euro. Dat is fors lager dan de taakstraf van 60 uur en de voorwaardelijke celstraf van twee weken die een Leidse rechtenstudent in maart 2015 kreeg voor het vervalsen van haar cijferlijst. **VB**

Achtergrond

Heeft dit hompje rechten?

Kunstenaar Floris Kaayk bedacht Oscar, de eerste modulaire mens

Voor zijn experiment 'The Modular Body' knutselde kunstenaar Floris Kaayk mensencellen in elkaar. 'Ik wilde Frankenstein in deze tijd plaatsen.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN Een vormeloos stukje roze vlees kruipt over de stalen vloer van zijn kooi in het laboratorium. Het heeft een ribbenkastje, een paar vlezige pootjes en een kloppend hart, aangestuurd door een elektronisch brein.

'Het is de eerste modulaire mens,' zo introduceert wetenschapper Cornelis Vlasman het wezentje, dat in de verste verte niet op een mens lijkt. 'Het is helemaal van menselijke cellen gemaakt.' De naam is Oscar.

Zowel Oscar als Cornelis Vlasman zijn helemaal fictief. Ze zijn een creatie van filmmaker en kunstenaar Floris Kaayk. Zijn project 'The Modular Body' is een verhaal over Oscar, de eerste modulaire mens, verteld via verschillende filmpjes op een interactieve site. De filmpjes laten zien hoe Oscar leeft, zich ontwikkelt en gevoed wordt door het bloed van zijn maker. Maar ook hoe

de buitenwereld reageert op zo'n vergaand experiment met leven, en wat voor ethische vragen erbij komen kijken. Hij sprak gisteren in de Stadsgehoorzaal op de technologieconferentie Brave New World.

'Ik wilde een verhaal over leven in een lab vertellen,' zegt Kaayk. 'Zo'n verhaal is natuurlijk al vaker verteld, denk aan Frankenstein. Maar ik wilde het in deze tijd plaatsen, en bekijken wat er zoal gebeurt in de biotechnologie. Ik las op een technologieblog dat het wetenschappers was gelukt een menselijk orgaan te printen. Het ging zelfs zover dat ze zeiden dat iemand live op een podium een nier had geprint. Dat verhaal bleek niet waar te zijn, het was toen in ieder geval niet mogelijk om een heel orgaan in al zijn complexiteit na te maken. Maar het deed mijn fantasie wel helemaal op hol slaan. Zo ben ik eraan begonnen.'

Oscar bestaat uit losse modules: een elektronisch brein, een hart met ribbenkastje, een nier en een paar ledematen. 'Die heb ik puur erbij gedaan zodat hij kan bewegen. Dat werkt beter. Als het alleen een kloppend hart was geweest en een nierfunctie, was het niet leuk om

naar te kijken. Als het een spartelend wezentje is, krijgt het meteen een soort persoonlijkheid. Sommige mensen vinden het eng, anderen vinden het juist schattig.'

Met het project wil Kaayk ook wat ethische vragen aan de kaak stellen. 'Ik kan niet zeggen dat ik antwoorden heb. Maar je kan je wel afvragen wanneer iets een mens is. Oscar bestaat helemaal uit menselijke cellen, maar is het dan wel een mens? En mag je zijn leven beëindigen als bijvoorbeeld de subsidiering van het project stop wordt gezet? Heeft het rechten? Dat zijn relevante vragen. Daar wordt in de filmpjes ook over gediscussieerd.'

Kaayk werd in 2012 wereldberoemd met zijn project *Human Birdwings*. In een YouTube-filmje speelde hij ingenieur Jarno Smeets die claimde vleugels te hebben uitgevonden waarmee hij kon vliegen. Het filmje werd wereldwijd opgepikt door grote media, waaronder de BBC. Bij *De Wereld Draait Door* verklaarde Kaayk dat het een hoax was. Het filmje was helemaal geanimeerd.

De verleiding om van Oscar een nieuwe hoax te maken heeft hij weer-

'Oscar bestaat geheel uit menselijke cellen, maar is 't ook een mens? Heeft hij rechten? Als de subsidie op is, mag je dan zijn leven beëindigen?'

staan. 'Het voelde beter om open te zijn. Daardoor heb ik misschien veel media misgelopen, maar anders was het meer gegaan over of het wel of niet echt was, dan over de inhoud

van het filmje. *Human Birdwings* was in die zin een beetje plat. Het voelt beter er open over te zijn.'

www.TheModularBody.com

Maretjes

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 25 leerlingen **basison-**

derwijs, groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, brugklas vmbo. *Engels, 4vmo. *Wiskunde, 2mavo. *Wiskunde, brugklas havo. *Wiskunde, 2vmo. *Aardrijkskunde, biologie, Engels, 3vmo-basis. *Wiskunde, Nederlands, brugklas havo-vwo. *Wiskunde, 4vmo-tl. *Rekenen, 3mbo-ROC. *Biologie, aardrijkskunde, Engels, brugklas vmbo-kader. **Leiden-Zuid**, 13 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Engels, 2mavo. Onderwijswinkel, Driftstraat 77, ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes extra

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opge-

ven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

Als spreker je **publiek 'on fire'** zetten? Doe mee aan training **Sprekers Shortcut naar Succes** zaterdag 19/11 15-17u te Leiden-C. Speciale studentenprijs 38,50 euro ipv 68 euro @ www.WinstonLearningLab.com

Valegis Advocaten zoekt voor de vestiging in **Amsterdam** (mooi gelegen aan het IJ, goed be-

reikbaar met OV) een **parttime administratieve kracht** (m/v), voor de woens- en vrijdag vast (en verder flexibel op afroepbasis). Een **ideale baan** voor bijvoorbeeld een rechtenstudent(e) die een bijbaan zoekt. Nb: geen inhoudelijk juridisch werk; het gaat om de administratieve en secretariële ondersteuning van ons team. Je moet minstens een jaar beschikbaar zijn. Administratieve/secretariële ervaring is vereist maar die ervaring kan ook in een andere branche opgedaan zijn. CV en motivatie svp naar: info@valegis.com

HUIZINGA-LEZING

Op vrijdag 9 december a.s. houdt Ton Koopman, dirigent en musicus, de vijfenvestigste Huizinga-lezing, getiteld:

'Bach en zijn zangers.'

Een lezing over de onstaansgeschiedenis van de Hohe Messe, één van de grootste kunstwerken uit de muziekgeschiedenis, met na de pauze een uitvoering van het kyrie en gloria uit de Hohe Messe, uitgevoerd door musici van het Koninklijk Conservatorium uit Den Haag en The Juilliard School uit New York

De lezing wordt jaarlijks georganiseerd door de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden, de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en (vanaf 2014) Elsevier. Zij hebben de naam Huizinga aan de lezingenreeks verbonden als eerbetoon aan de historicus en cultuurfilosoof Johan Huizinga die leefde van 7 december 1872 tot 1 februari 1945.

Aanvang 19.30 uur, in de Pieterskerk te Leiden.

Toegangskarten (vanaf € 25,00, inclusief boekje met de lezing en consumptie in de pauze) zijn verkrijgbaar via <https://leideschouwburg-stadsgehoorzaal.nl/voorstelling/huizingalezing-ton-koopman>

Academische Agenda

Prof. dr. J.W. de Keijser zal op maandag 7 november een oratie houden bij benoeming tot hoogleraar bij de faculteit Rechtsgeleerdheid met als leeropdracht Criminologie. De titel van de oratie is 'Als de waarheid er aan moet geloven: Alledaagse bedreigingen voor waarheidsvinding in het strafproces'.

Dhr. D. Zhao hoopt op dinsdag 8 november om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Placental Characteristics and Complications in Monochorionic Twin Pregnancies'. Promotoren zijn Prof.dr. E. Lopriore en Prof. dr. D. Oepkes.

Dhr. M.A. de Graaf hoopt op dinsdag 8 november om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Computed tomography coronary angiography: From quantification of coronary atherosclerosis to risk stratification of patients'. Promotoren zijn Prof.dr. J.J. Bax en Prof.dr. J.W. Jukema.

Mw. H.W. van Steenberg hoopt op dinsdag 8 november om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'The course of Clinically Suspect Arthralgia and Early Rheumatoid Arthritis: Clinical features, imaging and genetics'. Promotoren zijn Prof.dr. A.H.M. van der Helm-van Mil en Prof.dr. T.W.J. Huizinga.

Mw. P.E.A. van den Bekerom hoopt op dinsdag 8 november om 16.15 uur te promoveren tot doctor in Governance and Global Affairs. De titel van het proefschrift is 'Networking and performance in public organizations: A study of primary schools in the Netherlands'. Promotoren zijn Prof.dr. R. Torenvlied, Prof.dr. A. Akkerman en Prof.dr.ir. V. Buskens.

Dhr. I.K.I. Saweros hoopt op woensdag 9 november om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het

proefschrift is 'Another Athanasius: Four Sahidic Homilies attributed to St. Athanasius of Alexandria'. Promotoren zijn Prof.dr. J. van der Vliet en Prof.dr. O.E. Kaper.

Dhr. M.S. van Deen hoopt op woensdag 9 november om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is 'Mechanical Response of Foams: Elasticity, Plasticity, and Rearrangements'. Promotor is Prof.dr. M. van Hecke.

Dhr. J.P.M. de Vetten hoopt op woensdag 9 november om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is 'In de ban van goed en fout'. Promotoren zijn Prof.dr. H. te Velde en Prof.dr. R.A. Koole.

Dhr. S.W. Hiemstra hoopt op woensdag 9 november om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is 'High throughput microscopy of mechanism-based reporters in Drug-induced liver injury'. Promotor is Prof.dr. B. van de Water.

Mw. M.E.C. Leemreize hoopt op woensdag 9 november om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Archeologie. De titel van het proefschrift is 'Framing Egypt: Roman literary perceptions of Egypt from Cicero to Juvenal'. Promotoren zijn Prof.dr. M.J. Versluis en Prof. dr. I. Sluiter.

Mw. S. Çelik hoopt op donderdag 10 november om 10.00 uur te promoveren tot doctor in Governance and Global Affairs. De titel van het proefschrift is 'Sturen op verbinden'. Promotor is Prof.dr. S.M. Groeneveld.

Mw. S. Petrolino hoopt op donderdag 10 november om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is 'A grammar of Hamar, a South Omotic language of Ethiopia'. Promotor is Prof. dr. M.P.G.M. Mous.

Mw. N.S. van den Berg hoopt op donderdag 10 november om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Advancing surgical guidance: From (hybrid) molecule to man and beyond'. Promotor is Prof.dr. M.P.G.M. Mous.

Mw. B. Thomas hoopt op donderdag 10 november om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is 'Towards artificial photosynthesis'. Promotor is Prof.dr. H.J.M. de Groot.

Mw. Y.F. van Amerongen hoopt op donderdag 10 november om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Archeologie. De titel van het proefschrift is 'Wild West Frisia: the role of domestic and wild resource exploitation in Bronze Age subsistence'. Promotoren zijn Prof.dr. C.C. Bakels en Prof.dr. H. Fokkens.

SPECIALIST IN MAATWERK AQUARIA EN TERRARIA
WWW.TERRAGLAS.NL

AL MEER DAN 25 JAAR ERVARING MET AQUARIA EN TERRARIA,
BOUWEN OP LOCATIE IS MOGELIJK
VRAAG GERUST OM EEN VRIJBLIJVENDE OFFERTE

Rijksweg 76-i
4255 GM Nieuwendijk (Nb)

Tel: 06.43572408
Email: info@terraglas.nl

WHAT primitive passions... WHAT mad desires drove him on...?

THE NEANDERTHAL MAN

Spitten in tandsteen

Neanderthalers aten niet alleen vlees, blijkt uit gebitten

Neanderthalers aten ook planten, blijkt uit analyse van hun tandsteen. 'Onze verwachtingen, gebaseerd op moderne jagende stammen, bleken niet te kloppen.'

DOOR BART BRAUN Afhankelijk van hoe goed je eet en tanden poetst, is het goed denkbaar dat je meer gaatjes hebt dan alle Neanderthalers die ooit gevonden zijn bij elkaar. In de archeologische archieven staan zo'n 1250 Neanderthaler-tanden beschreven, waarvan er zes cariës hebben.

De tandartsboor is een oudere uitvinding dan je misschien denkt – in Pakistan zijn geboorde tanden van 9000 jaar oud gevonden – maar stamt van na, vlak na, de uitvinding van de landbouw. Pas toen werden grote hoeveelheden koolhydraten gemakkelijk toegankelijk.

De laatste Neanderthalers waren tegen die tijd al zo'n tienduizend jaar uitgestorven. In het algemene beeld van de oertijd gelden ze nog steeds als de tegenhangers van de moderne mens. Rondtrekkend, met primitieve speren jagend op levensgevaarlijke dieren als beren en wolharige neushoorns. Die werden bejaagd voor de vachten, maar vooral ook voor het vlees. Archeologen hebben zelfs lange tijd gedacht dat Neanderthalers vrijwel uitsluitend vlees aten; een Leids onderzoek plaatste ze oit in dezelfde ecologische hoek als de oerhyena's die in dezelfde tijd in Europa leefden.

Die aanname was ook niet zo vreemd: bij Neanderthaler-vindplaatsen liggen vaak enorme hoeveelheden botten en andere resten van de jacht. Analyse van stikstof-isotopen in de overblijfs-

len van de Neanderthalers zelf wees ook op een plekje bovenaan in de voedselpiramide.

Toch bleef het maar de vraag of de oermensen wel echt zulke strikte carnivoren waren. Plantenresten vergaan nu eenmaal sneller dan botten. Hetzelfde geldt voor de bijbehorende attributen: moderne jager-verzamelaars graven knollen op met weinig meer dan een stok met een punt eraan. Twintigduizend jaar later is een vuurstenen huidbijl nog keurig intact, maar zo'n graafstok niet.

'Vermoedelijk werden de planten vooral gegeten om bepaalde voedingsstoffen te leveren.'

De verhouding tussen stikstofisotopen in botten wordt vooral bepaald door het eiwit dat je eet – eiwit is gemaakt van aminozuren en daar zit stikstof in. Dierlijk voedsel bevat in de regel echter veel meer eiwit dan planten, dus dat overschaduwde het plantaardige gedeelte in het dieet. Bovendien vertoonden sommige Neanderthaler-tanden – maar lang niet allemaal – slijtagesporen, alsof de eigenaar langdurig op vezelrijk voedsel had lopen kauwen. Sinds het begin van dit decennium is steeds duidelijker geworden dat in elk geval sommige Neanderthalers hun vleesrijke eetpatroon aanvulden met plantaardig voedsel.

Promovendus Robert Power borduurde voort op het onderzoek naar Neanderthaler-tanden. Hij keek

niet naar slijtagesporen, maar naar het tegenovergestelde: tandsteen. Tandplak verhardt zich na verloop van tijd tot tandsteen. Tandplak is een restant van wat iemand gegeten heeft, en sporen van die maaltijd blijven vastgelegd in het tandsteen tot de tandarts het verwijdert – maar die optie hadden Neanderthalers dus niet.

Wat valt er aan hun gebitten te zien? Voordat hij aan die vraag toekwam, wilde Power eerst weten hoe goed het tandsteenonderzoek werkt. Je wil een populatie waarvan je heel nauwkeurig weet wat ze gegeten hebben, en dan kijken in hoeverre het eetpatroon precies terugkomt in het tandsteen. 'Er is maar heel weinig experimenteel onderzoek gedaan naar de vraag hoe representatief tandsteen is,' legt hij uit. 'Het grote probleem is echter dat moderne mensen anno 2016 eigenlijk altijd wel toegang hebben tot modern eten. Het kan overal vandaan komen, en je weet niet welke chemische processen er plaats hebben gevonden in de fabriek, en welke in de mond.'

Daarom ging hij aan de slag met tanden van chimpansees. De Duitse Max Planck Gesellschaft, waar Power zijn praktisch werk uitvoerde, doet al sinds 1979 onderzoek naar een chimpansee-populatie in het Tai-oerwoud in Ivoorkust. Wetenschappers weten vrij nauwkeurig wat die dieren eten: onder meer kleine aapjes, waar de chimps gezamenlijk op jagen, en zo'n 250 soorten planten, waaronder keiharde noten die ze met stenen open kraken.

De chimpansee-tanden bevatten veel sporen van zetmeel. 'Omdat ze hun eten niet koken, eten ze hun zetmeel rauw. Dan blijft het makkelijker bewaard in de mond,' al-

dus Power. Ook konden sommige planten uit het eten geïdentificeerd worden aan de hand van microscopische overblijfselen. Hoe ouder het dier stierf, hoe meer sporen er in het tandsteen te vinden waren. Al met al spreekt Power van een 'variërende representativiteit': je krijgt zeker informatie over het eetpatroon, maar je ziet zeker niet al die 250 planten op soortniveau terug in het tandsteen.

In een binnenkort verschijnend artikel in het *Journal of Human Evolution* laat Power zien dat ook uit Neanderthaler-tandsteen informatie valt te peuren: zetmeelresten, resten van iets dat waarschijnlijk een peulvrucht was, en de knolletjes van lilies.

'Vermoedelijk werden de planten vooral gegeten om bepaalde voedingsstoffen te leveren, en niet zozeer vanwege de calorieën. Eiwitrijk voedsel, zoals vlees, was een absolute noodzaak. *There's no way they could have not hunted*. Wat we terugzien in het tandsteen van Neanderthalers klopt niet met wat we verwachten, op basis van het eetpatroon van moderne jagende stammen die boven de poolcirkel wonen. Ons beeld van de IJstijd is vaak dat Europa er toen uitzag als Siberië nu, maar dat klopt niet. Er was meer gras, meer zonneschijn, en meer plantengroei. Vermoedelijk leek het meer op de Serengeti dan op Alaska. Grote planteneters als mammoeten hielden het landschap open, en er was meer potentie voor jager-verzamelaars dan je misschien zou denken.'

Robert Power, *Evaluating the dietary micro-remain record in dental calculus and its application in deciphering hominin diets in paleolithic Eurasia*. Promotie was 1 november

Zingen

In *Psychology of Music* staat een artikel van onder meer taalwetenschapper Max van Duijn, over de effecten van zingen bij 'Een grote studentenorganisatie in een belangrijke Europese stad'. In het stuk wordt die vereniging zorgvuldig anoniem gehouden, maar het is Augustinus.

De onderzoekers wilden weten wat de rol was van gezamenlijk liedjes zingen bij het scheppen van sociale banden. Deelnemende studenten werden opgedeeld in teams van vier leden. Daarna moesten ze gaan zingen met een ander team, of uit hun eigen cordial, of juist van een ander cordial. Vervolgens moesten de teams of samen zingen, of in competitie: om het hardst.

Samen zingen met òf tegen mensen van een ander cordiaal zorgt ervoor dat je je meer met hen verbonden voelt, maar een zangwedstrijd met cordialgenoten vermindert de verbondenheid die er al was juist een beetje. Al met al lijkt zingen vooral goed voor de groepsvorming, concluderen de auteurs. Dat hadden ze bij de vereniging al jaren door, natuurlijk.

Ontwormen

Parasitaire wormen hebben een heel scala aan trucs in hun arsenaal om te voorkomen dat het menselijk immuunsysteem ze aanvalt. Zo scheiden ze onder meer stoffen af die het immuunsysteem een beetje dempen. Dit is interessant voor westerlingen, die hopen om met wormenstoffen anti-allergiepillen te maken. Het is nog veel relevanter voor grote stukken van de rest van de wereld, waarvoor worm-infecties nog de dagelijkse realiteit zijn.

In een groot experiment op het Indonesische eiland Flores kregen 954 huishoudens òf elke drie maanden een anti-wormenpil, of een placebo. Parasieten hoefden niet toe te worden gediend: bij de aanvang van de studie had bijna 90% van de proefpersonen een infectie met een of andere worm.

Die ongewenste gasten roei je niet volledig uit met een driemaandelijke wormenpil, maar dat was niet het enige waarin de onderzoekers geïnteresseerd waren. In vakblad *PNAS* laten Leidse immunologen zien dat het immuunsysteem van de behandelde groep weer terug was geveerd: het reageerde heftiger op malariaparasieten en ook op stoffen van wormen. Wellicht dat een wormenkuurtje ook kan helpen om de vaak gebrekkige effectiviteit van vaccinatieprogramma's in arme landen te verbeteren, opperen de onderzoekers.

Drieling

John Tobin en Magnus Persson van de Leidse Sterrewacht beschrijven in de *Nature* van vorige week als allereersten de geboorte van een sterren-drieling. Sterren vormen zich als een enorme wolk van ruimtestof langzaam samenklontert. De wolk gaat om de klont draaien en wordt steeds platter, net zoals een in de lucht gegooid bol pizza-deeg een pizzavorm krijgt. Als de wolk instabiel is, kan er turbulentie ontstaan, en vormen zich twee sterren. Of, zoals in het geval van het jeugdige L1448 IRS3B, een drietal. Tobin en co vermoeden dat de jongste van de drie protosterren ergens in de laatste tienduizend à twintigduizend jaar is ontstaan.

Achtergrond

De enige Nederlander die ik ken

Studenten helpen vluchtelingen integreren

Statushouders integreren in Leiden met haring, hutspot, Nederlandse rapmuziek, taallessen én met hulp van mentoren. *Mare* ging mee op stap met drie studenten die mentor zijn geworden. 'We praten over alles, maar niet echt over de oorlog. Dat ligt gevoelig.'

DOOR MARLEEN VAN WESEL

Foto Arthur Koppejan

Foto Iaco van der Eb

Foto Taco van der Eb

Leids project JA Statushouders

Een statushouder is een vluchteling die, na een asielaanvraag, een tijdelijke verblijfsvergunning heeft gekregen. Dat brengt rechten met zich mee, zoals huisvesting, maar ook plichten, zoals het afleggen van een inburgeringsexamen. Leiden huisvest dit jaar tot nu toe 252 nieuwe statushouders, van de 308 die de gemeente als taakstelling gekregen heeft. Om hun integratie en participatie te stimuleren, is de gemeente het project JA Statushouders (JAS) gestart. 124 Leidenaren zijn inmiddels als mentor aan een of meerdere statushouders gekoppeld. 15 studenten en 10 medewerkers van de Universiteit Leiden doen al mee, maar meer mentoren zijn nog altijd welkom. Wie geïnteresseerd is kan contact opnemen met Liset van der Vos van de Gemeente Leiden, via l.van.der.vos@leiden.nl

Máxima uit Syrië

'Je booty gaat van round, round, round, round, round', klinkt uit de telefoon van Nashwa Nashed (24) uit Syrië. 'Dit vind ik een leuk nummer!' zegt ze over 'Round & round' van Dyna, Lil' Kleine, Firstman en Bollebof. Samen met rechtenstudent Anna Stupers (23) zit Nashed op het terras van Leidse Lente. Ze spreken ongeveer wekelijks af. 'Meestal om koffie te drinken', vertelt Stupers. 'Dan praten we een beetje over hoe het leven in Syrië was, maar ook gewoon over dingen die we allebei leuk vinden.'

Stupers meldde zich aan als mentor voor het project JA Statushouders na een Facebook-oproep van de Gemeente Leiden. 'Als vrijwilliger voor Amnesty hield ik me al bezig met vluchtelingenproblematiek, maar ik wilde de mensen om wie het ging ook graag zelf leren kennen', vertelt ze.

Dit voorjaar werd ze aan Nashed gekoppeld, die nu twee jaar in Nederland woont. 'Ik nam de bus van Aleppo naar Turkije. Na acht maanden gingen we met de boot naar

Griekenland', vertelt ze.

'Daar heb je ook een poos gewoond, toch?' vraagt Stupers.

Nashed: 'Twee jaar. Met het vliegtuig kwam ik naar Nederland. Eerst woonde ik in een AZC in Dronten, nu heb ik een flat voor mezelf in Leiden.' Haar ouders en broer bleven achter in Aleppo. 'Ik spreek ze elke dag.' Tenminste, als de verbinding daar werkt. 'En ik ga vaak naar mijn zus, die in Den Haag woont. Haar kinderen zijn hier geboren.' Ze laat foto's van haar nichtjes zien. 'De oudste heet Máxima.'

In Syrië studeerde Nashed bedrijfskunde en marketing, nu vult ze haar dagen met Nederlands leren. 'Bij het Talencentrum van de universiteit.' Ze krijgt ook cultuurles. 'Over haring en stamppot', zegt ze met een vies gezicht. Stupers: 'Als statushouder leer je niet zo snel Nederlandse mensen kennen. Bij de taallessen komt ze vooral mensen tegen uit Syrië en Eritrea.' 'En Iran, Rusland en Israël', zegt Nashed. 'Anna is eigenlijk de enige Nederlander die ik ken.'

Eén koekje bij de koffie

'Voorzichtig! Pas op!' zijn de Nederlandse woorden die Lojain Matar (23) uit Syrië opsteekt van het bezoek aan Molenmuseum De Valk.

De trappen in de oude molen worden hoe hoger, hoe steiler; de vloer kraakt, maar het deert Matar niet. 'Heb je geen last van hoogtevrees?' vraagt Josephine Sisouw de Zilwa (20, culturele antropologie), aangekomen op het veertien meter hoge balkon. Matar verstaat het niet direct, maar ook daarna begrijpt ze eigenlijk niet waar Sisouw bang voor is.

'Mooi!' roept ze bij alles wat er in de molen te zien is. Of: 'Oud!' En over de hutspot en de pannenkoeken die Sisouw laatst voor haar maakte: 'Lekker!' Sisouw: 'Vond je dat écht lekker?' Nou ja, de pannenkoeken in elk geval wel.

Sisouw is door de gemeente aan Matar gekoppeld als mentor. Ze is haast de enige Nederlander met wie Matar contact heeft. 'En onze oude buurman', zegt Matar. Verder spreekt ze vooral Syriërs. 'Die ken ik van Nederlandse les.' Haar Nederlands gaat

volgens Sisouw hard vooruit. 'In het begin gebruikten we veel vaker Google Translate of Google Images. Of we stapten over op Engels.' Matar studeerde namelijk Engels in Syrië. 'Eén jaar maar', zegt ze. Ze zou hier graag verder studeren. 'En lerares worden, van kleine kinderen.'

In het appartement waar ze met haar man Jamal (25) woont, schotelt ze even later allerlei koekjes voor. 'Van Zam Zam', vertelt ze, een islamitische supermarkt in Leiden. 'Eén koekje bij de koffie', typeert ze Nederland. En: 'Veel fietsen, veel dezelfde lage huizen, veel honden en katten op straat.' In Syrië woonde ze hoog in een groot gebouw. 'In Homs.'

Ze valt even stil. 'We praten meestal over van alles', zegt Sisouw. 'Maar niet echt over de oorlog. Dat ligt gevoelig.' Matar kwam naar Nederland met het vliegtuig, nadat Jamal hier via allerlei omzwervingen over water en land al was aangekomen. 'Ook typisch Nederlanders', vervolgt Lojain al snel: 'Afspraak, afspraak, afspraak in je agenda. Alles op tijd!'

Kinderliedjes en rapper Boef

'Eigenlijk ben ik vegetariër', zegt mentor Elise van Dansik (21, antropologie). 'Maar het offerfeest is een uitzondering', vindt Nebal Darwish (18). 'Dán mag je toch wel vlees?'

Van Dansik zit tussen de hele familie Darwish, uit Syrië, op de bank in hun woonkamer in een flat in de Merenwijk. Vader, moeder, vier zoons, plus nog wat vrienden. 'Gezellig roddelen met Elise', zegt Nebal. 'Grapje, ze komt gewoon kletsen hoor.'

'Soms gaan we wandelen of koffie drinken bij Einstein', vertelt Yamen (20). Van Dansik: 'Ik heb ook de Burcht en de molen laten zien, en de markt. Ze wilden alleen geen haring.' Vader Nabil schudt fanatiek zijn hoofd, bij het woord 'haring'. 'Wat is dat ook alweer?' vraagt Aghyad (15). 'Vies of zo?' 'Nee, haring is helemaal niet vies', roept Van Dansik. Aghyad: 'Vis, bedoel ik.'

Nebal en Yamen zijn hier al tweeëneenhalf jaar. 'We gingen met de boot van Turkije naar Italië', vertelt Yamen. Nebal: 'De rest kwam een jaar geleden, met het vliegtuig vanuit Turkije.' Toen pas leerden ze hun jongste broertje Ameer kennen, die nu een jaar en negen maanden is. Hij schatert het

uit als Van Dansik hem op haar telefoon-scherm een diereensnuit geeft met Snapchat.

'We zingen Nederlandse liedjes', vertelt Safaa. 'Kinderliedjes voor Ameer', zegt Yamen. 'En rapper Boef!' Nebal en Aghyad zitten inmiddels in Leiden op school en Yamen wil beginnen met een mbo-opleiding. 'Hij wordt iets met ICT', denkt Nebal. 'En jij kapper', zegt Aghyad meteen. Zijn kuif, opgeschoren met streepjes aan de zijkant, is van de hand van Nebal. Zelf speelt Aghyad allerlei instrumenten. 'Ik wil dj worden.' Safaa en Nabil horen de toekomstplannen van hun zoons verwonderd aan. 'Ik was vroedvrouw in Homs', zegt Safaa. 'En ik lasser', zegt Nabil. 'Ze wil weer als vroedvrouw werken', zegt Nebal. 'Maar het moet nog geregeld worden dat het hier mag.'

Onder de televisie staat een kleine kerstboom. Safaa vond het gewoon een mooi ding. Aan de muur ertegenover hangt een klok, met sierlijke gouden teksten. 'Uit de Koran', zegt Safaa. Ze wijst naar de kerstboom en de klok. 'En wij zitten in het midden.' 'Eigenlijk zou er aan de andere muur nog iets Joods moeten hangen', grijnst Nebal.

Heel eventjes als de rest

Het Leidse meisjesboekenbestaan van prinses Juliana

Haar leven lang koesterde Juliana de onmogelijke wens om *normaal* te zijn. Toen ze als eerste Oranje ging studeren, kwam ze heel even dichtbij. Jolande Withuis beschrijft in haar biografie hoe 'Jula' in Leiden genoot van bakvispret, kort haar, wilde muziek en voetvrije jurken.

DOOR FRANK PROVOOST Dat Bernhard voor geen meter deugde, weten we inmiddels. Nu het stof na de schokkendste onthullingen uit *Juliana, Vorstin in een mannenwereld* – de biografie van Jolande Withuis – enigszins is nedergedaald, is het tijd om over te schakelen naar de gelukkigste periode uit het leven van de prinses: haar studententijd in Leiden.

Het was de enige tijd waarin ze datgene kon zijn waarnaar ze haar hele leven zou blijven verlangen: zo gewoon mogelijk. Oftewel: ongeveer alles wat een troonopvolger nou juist *niet* kan zijn.

En hoewel een Leidse studie sindsdien geldt als standaard onderdeel van een koninklijke opvoeding, destijds was het allermindst vanzelfsprekend. Ten eerste had Juliana geen middelbareschooldiploma: ze had enkel privélessen in het paleis gehad. Dat paste namelijk perfect bij de fluwelen opvoeding die koningin Wilhelmina had bedacht voor haar 'Geliefd Kind', van wie ze volgens Beatrix 'idolaat' was en op wie ze 'al haar liefde' had geconcentreerd.

Alleen begon dat beschermende keurslijf van hovelingen en domeines te knellen. Bovendien had Juliana een veel grotere kennishonger dan haar ouders. Dat 'anti-intellectualisme van de Oranjes vormde een obstakel', schrijft Withuis, want 'Wilhelmina stelde "hart" boven "hoofd" en geloof boven wetenschap'. En wat betreft haar vader: die hield 'niet van enige intellectuele activiteit die meer denkkraft vereiste dan een legpuzzel of een spelletje patience'.

Nog een gevaar: de prinses zou zich gaan mengen onder het volk, waarmee de 'exclusieve toegang van de adel tot de koninklijke familie in één klap opgeheven' werd. Bovendien: waar ging ze wonen? Hoe zouden medestudenten haar aanspreken (en moesten die voor haar opstaan)? En kon een professor de prinses zomaar tegenspreken?

Ook al liep het conflict 'zo hoog op, dat er een breuk dreigde tussen moeder en dochter', Juliana kreeg toch haar zin. Ze was in 'de zevende hemel', schreef ze aan een vriendin. Als eerste Oranje ging ze studeren. Eindelijk had ze zich 'losgeweekt van haar geïsoleerde opvoeding', aldus Withuis, 'om geheel en al op te gaan in haar nieuwe habitat'. Ze 'greep haar kans op blikverruiming met beide handen aan' en kon eindelijk 'haar vragen vrijuit voorleggen en haar ideeën vrijuit toetsen aan leeftijdgenoten en geleerden in plaats van aan hovelingen'.

Wilhelmina, die 'niet goed buiten haar dochter kon', had echter één veto: op kamers in Leiden gaan wonen was een brug te ver. Er werd er een compromis gevonden in Katwijk, waar Juliana met drie vriendinnen villa 't Waerle met uitzicht op zee betrok. Van die vier zelfbenoemde 'Zeesterren' zou er uiteindelijk maar één afstuderen.

Op haar beurt negeerde de prinses weer haar moeders verzoek om zich onder haar schuilnaam Loukie van Buuren in te schrijven. 'Niks

Met kat-en-muis-spelletjes in de smalle Leidse steegjes probeerde ze haar bewakers van zich af te schudden

incognito. Als gewoon mens met de anderen meedoen – dat wilde ze. Juliana verlangde naar bakvispret, vrijheid en een leven zonder verplichtingen en ceremonieel. *Naar een leven zoals zij dacht dat anderen dat leidden.* Daarom stond ze erop dat medestudenten haar tutoyeerden en 'Jula' noemden. 'Zo heet ik voor vriendinnen en zo noem je me in het gewone leven ook', zei ze tegen 'Kiekie', de medicijnstudente Margaretha Leenmans, die later bekend werd als de dichteres M. Vasalis. Maar toen Leenmans op bezoek op Paleis Noordeinde ook daadwerkelijk 'Jula' zei, viel dat bij de hofdames volkomen verkeerd.

De twee kenden elkaar van de Vereniging van Vrouwelijke Studenten te Leiden (VVSL), waar Juliana zelfs meedeed aan de ontgroening (waarbij het op de grond zitten door sommigen werd gezien als 'overcompensatie'). Er was meteen sprake van een Jula-effect: in 1927 steeg het aantal nieuwe leden van 91 naar 130, en ook de toenmalige voorzitter gaf toe dat dit niet kwam door een 'plotselinge opflukking van de wetenschapsdrang'.

Net als de vriendinnen uit haar jaarclub De Zestigpoot droeg ze 'voetvrije jurken, kort 'gebobt' haar, en danste zelfs op 'wilde muziek'. 'Dit is de eerste keer dat ik een polonaise dans, riep ze volgens een van de leden op een feestje, waarbij ze meteen door de mand viel. 'Bij de wals, foxtrot en zelfs charleston bleek dat Jula helemaal niet gewoon kan dansen. Ze liep maar zo'n beetje mee. Het was heel moeilijk om haar mee te krijgen. Onder een dans (...) vroeg ze "of je op een echt bal ook zo tegen elkaar botste?"

De Zestigpoten zouden elkaar ook na de studie jaarlijks blijven zien – en zwoeren de koninklijke privacy te beschermen, zoals blijkt uit hun gouden jubileumlied uit 1977: 'Aan ons zal noch *Privé* noch *Story!* plezier beleven, welverdorie!'

Hoewel het verenigingsleven nog gescheiden was – de VVSL zou pas in 1973 met het mannelijke Leids Studenten Corps opgaan in Minerva – kwam de 'wereldvreemde Juliana in aanraking met een seksuele werkelijkheid die haar tot dan toe on-

Prinses Juliana temidden van studiegenoten tijdens de intocht van de reünisten ter gelegenheid van het zevende lustrum van haar studentenvereniging VVSL

Foto ANP

bekend was', aldus de biograaf. 'Zo werd de VVSL-boot ooit geënterd door enkele corpsleden "die door hun wat al te vrolijke feeststemming een tot dusverre ongekende kant van het (studenten)leven aan de Prinses vertoonden". Die "minder schone klanken" leverden Juliana "ontgoochelingen" op, die "in het wereldbeeld van haar leeftijdgenoten al lang en vaak splendorwijze waren opgenomen".'

Toch genoot de prinses van haar nieuwe vrijheid, die ze 'buitensporig plezierig' noemde. Ze werd zelfs opstandig. Met kat-en-muis-spelletjes probeerde ze haar bewakers te ontlopen door op het laatste moment haar agenda te veranderen, met vriendinnen van kleding te wisselen (om vervolgens stiekem weg te sneaken) of door smalle steegjes fietsend de achtervolgingsauto's van zich af te schudden.

Hoe ging het ondertussen eigenlijk met de studie?

Nou, schrijft Withuis, dat 'schoot er zodanig bij in dat er na enkele maanden van louter plezier een aanmaning kwam van de Senaat, de verenigde vergadering van hoog-

leraren'. Juliana was ingeschreven bij rechten, maar kreeg college van academische zwaargewichten van verschillende studierichtingen als historicus Johan Huizinga, arabist Christiaan Snouck Hurgronje en jurist Cornelis van Vollenhoven. Het vakkenpakket (Chinese filosofie, wereldvrede, islam) was 'niet zozeer een zoektocht naar wetenschap als wel naar zingeving', schrijft Withuis, want Juliana had nu eenmaal 'een zwak voor al wat afweek van de traditie'.

Alleen: afstuderen ging niet. Daarom bedacht de universiteit 'een sluiproute': de prinses kreeg een eredoctoraat in de letteren en de wijsbegeerte, als ze tenminste haar mondelinge tentamens waar ze als 'toehoorder' recht op had, goed zou afleggen. Zo geschiedde: op 31 januari 1930 reed Juliana in een open rijtuig met bepluimde paarden richting het Academiegebouw om haar *honoris causa* in ontvangst te nemen.

Een 'vertoning', brieste de Utrechtse hoogleraar H. Bolkestein in een vlamdend protest, want van 'zeer uitstekende verdiensten' voor

de wetenschap was bij de twintigjarige promovenda uiteraard geen sprake. Leiden had het eredoctoraat gedegradeerd tot minder dan een ridderorde, 'aangezien dat erteken de begunstigde tenminste nog wordt toegekend op grond van een eigen prestatie en niet die van een voorouder'.

Met haar nieuwe titel eindigde Jula's 'meisjesboekenbestaan' dat slechts tweeënhalve jaar had geduurd. Schrale troost: aanvankelijk was er maar één jaar gepland. De prinses had een jaar en een paar maanden gratie gekregen, zodat ze een week voor haar promotie nog het dertigjarig jubileum van de VVSL mee kon vieren.

En hoe kort ook: de prinses had wél een Leidse bek gekregen. 'Toen Juliana na haar promotie werd gevraagd of ze van plan was om ook nog aan een andere universiteit te gaan studeren, antwoordde ze conform de *mores*: "Is er dan nog een andere universiteit?"

Jolande Withuis, *Juliana, Vorstin in een mannenwereld*. De Bezige Bij, 752 pagina's, €39,99

English page

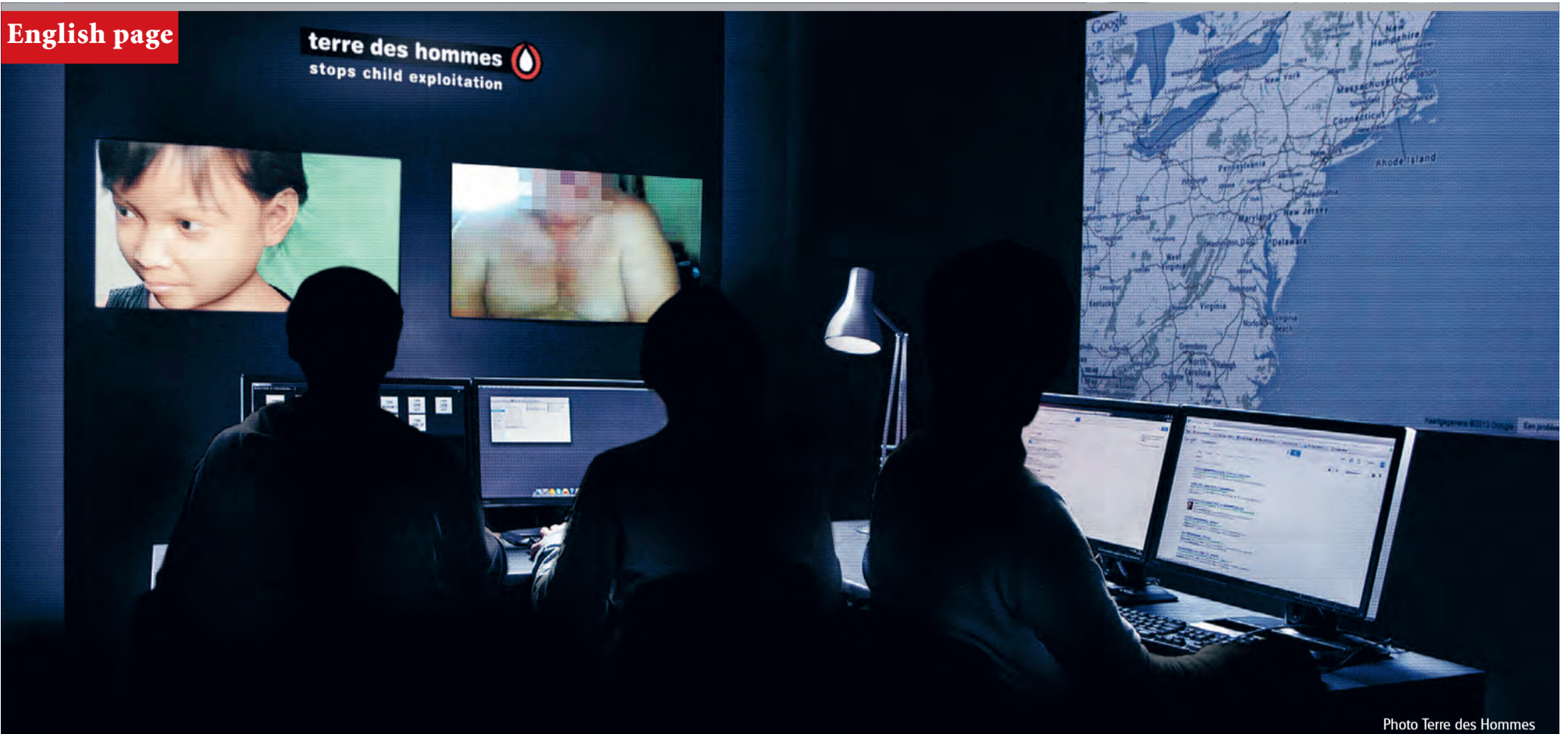

Photo Terre des Hommes

Convicted by Algorithms

Avatar sweetie entraps paedophiles

Are you allowed to arrest paedophiles if you have seduced them with a virtual avatar? Legal expert Bart Schermer investigated the matter. "Of course, it's not a crime to fantasise."

BY VINCENT BONGERS "I'm forced to spend my days in front of a webcam talking to men. They ask me to take off my clothes. They take off their clothes too, and play with themselves. And they ask me to play with myself. But what they don't know is that I'm not real..." Introducing "Sweetie", a ten-year-old girl from the Philippines.

She is a virtual avatar, designed by Terre des Hommes, the organ-

isation that protects children's rights. "She's proved a great success in exposing paedophiles who pay to watch her do sexual acts in front of a camera", explains Bart Schermer, a senior university lecturer who studies privacy law, regulation of the Internet and cybercrime.

Within a few months, the details of thousands of persons guilty of sexual abuse had been traced. According to Terre des Hommes, five men have already been convicted, thanks to the chatty avatar. But not in the Netherlands.

Schermer explains: "People are needed to make Sweetie 1.0. - to give her a name - work. And of course, those people can only handle a limited number of chats

with the shady characters looking for webcam sex. But the problem is ginormous. We're talking about hundreds of thousands of cases. There simply isn't enough manpower to deal with it. The solution is to program a computer that can hold conversations. Chatbots are advanced enough to respond to a person who wants webcam sex. So Sweetie 2.0 is completely virtual."

But what are the legal implications? To find out, Terre des Hommes asked legal experts from Leiden and Tilburg to investigate the legal structure in quite a number of countries. "It turns out that using Sweetie under Dutch law could be problematic", says Schermer. "Our criminal law focuses heavily on the criminal act. A suspect must have actually done all the elements mentioned in the description of the offence. In vice cases, our criminal law concentrates on indecent acts with persons under the age of eighteen. And that's the catch with using Sweetie. She isn't a real person, you see. It's not clear whether having webcam sex with a virtual person is actually punishable by law in the Netherlands. In other countries, there is more scope for

punishing someone who has the intention of doing something. For example, in Canada and Australia, all you need is the perpetrator to *think* he's chatting to a real child.

Entrapment is another major issue. "In the Netherlands, you are not allowed to persuade someone to commit a criminal act. Using decoy adolescents to catch paedophiles is not allowed yet either. However, there's a legislative proposal to allow such decoys. But even then, we're talking about police officers pretending to be teenagers, not computers that hold conversations. If the amendment is passed, we'll have solved the problem with Sweetie 1.0, but not that of the 2.0 version."

So in short, we need to change the legislation on sexual offences if we want to use Sweetie in the Netherlands. "But then we run the risk of prosecuting someone who may have had other intentions than the police and the justice department suspect. Of course, it is not a crime in itself to think or fantasise about something. Mind you, I've seen the chats Sweetie has with paedophiles and, reading them, it's quite obvious that they

are indecent acts with a 'child'. But I can think of instances in which that might be far less clear-cut."

According to Schermer, fighting crime with information technology frequently raises new issues. "COMPAS, a program that calculates the chances of a criminal repeating the offence, is used in certain states of America. Perpetrators fill in a questionnaire, which produces a risk assessment that the court takes into account for its decision. So in fact, the jurisdiction is based in part on algorithms. One of the worrying aspects of this is that the company that produces COMPAS will not explain how their algorithm works, because it's a company secret. So there is no way of checking that information."

But that's not the only problem. "It turns out that the software gives black perpetrators a higher risk score. The algorithm is racist. And that is simply scary. Ethnic profiling is already a problem, and then it manifests itself again in this kind of program. And people tend to think: "The computer doesn't make mistakes". But the computer is programmed by people.

Hunting, sheep and the privacy paradox

Much attention is paid to the dangers of leaving digital tracks on the Internet and sharing information on social networks. "It's what I call the privacy paradox", says Schermer. "When people are asked, they'll say that privacy is quite important. But they still want to use all those great sites, which means they think using the sites is more important."

"Mind you, I'm really not an activist railing against social networks and so on. I'm also a partner in Considerati, a firm of legal consultants. Facebook is one of our clients. I use Twitter and Facebook, but I'm careful about the information I share. I don't put my date of birth in my Facebook profile, so my birthday can't be linked to certain other data."

"And it's not so bad if companies want to use your details to send you personalised adverts. We all want to use those great services for free. Well, it costs, of course. There's no such thing as a free lunch."

"I'm more concerned about how government authorities handle sensitive information - information about taxes and healthcare."

"One of the propositions in my dissertation in 2007 was that there'd be no more privacy in twenty years' time. If you want to protect your privacy nowadays, you'll have to stop

using the Internet. But that's not an option. So it's even more important to keep an eye on your tracks and what you share."

The government's current attempts to protect our privacy have totally failed.

"I've always fiercely opposed the Cookie Act - which is now regarded as a failure, mainly because it doesn't work. But the politicians wouldn't listen. If someone wants those lovely red trainers on the Zalando website, he's not going to be stopped by a cookie warning. You're a hunter and it annoys you so you click the pop-up away and buy those trainers anyway."

But what would work? "Perhaps a kind of software that lets you register the information you think is sensitive, information you don't want to share, so you won't be faced with annoying pop-ups on every site. You only get a warning if you're asked something that conflicts with your database."

"People are like sheep when it comes to clicking, as I've said before now, with a slight exaggeration. No one reads the privacy statements for software before they download it. It could quite easily say that you are selling your soul to the devil. It's not an easy problem to solve."

Student to Attend UN

Leiden student Elian Yahye (18, International Relations and Organisations) was elected UN youth delegate in the elections organised by the NJR youth council.

Youth delegate, what does that mean?

"I represent the UN to young people and young people to the UN, together with a colleague. She's my senior. We're going to set up all sorts of projects here and I'm allowed to join the Dutch delegation at the sessions of the General Assembly of the United Nations in New York. Young Dutch people will have their say through me."

"I've been told that it means about twenty to thirty hours of work every week. So that means I'll have to keep adjusting my schedules and priorities, but so far, my course is not very demanding. And a twelve-month delay is not too bad."

Do other countries have youth delegates?

"There are several countries that have youth delegates, but the Dutch election system is unique. I had to write

a letter. Ten candidates were invited for an interview. Five went on to the next round, which was a debate, and the final two had to launch a campaign: make films, post flyers, mobilise other people and collect endorsements. I had an endorsement from the Mayor of Leiden.

You chose the position of ethnical and cultural minorities as the theme for your profile. Why?

"I've noticed how important that theme is. In Syria, for instance, the position of minorities is very unstable. The whole world should pay more attention to it. But I also want use my position as a youth delegate to connect groups that are hardly aware of each other. I want to connect the UN, which has a reputation as a club for well-educated people, to underprivileged districts and small, country villages."

"As for myself, I'm half Somali, half Dutch. I asked Leiden students to help with my campaign, but there was also a Somali lady in Friesland who went round the houses for me." **MVV**

Van baarmoeder tot Beyoncé

Het mysterie van muziek wetenschappelijk verklaard

Muzikanten en wetenschappers werken samen op het minifestival Brainwaves #1 in de Stadsgehoorzaal. 'Je kunt zelf kijken wat er in je brein gebeurt.'

DOOR MARLEEN VAN WESEL 'Alles kan muziek zijn, en alles kan mooi zijn. Gooi open, dat brein,' zegt Peppie Wiersma, artistiek leider van muziekgezelschap LUDWIG. 'Met een paar musici hebben we een paar jaar geleden ons collectiefje opgericht, waarmee we iets anders wilden doen dan anders', vertelt ze. 'Want wat kunnen we nog meer met muziek, behalve spelen en luisteren?' Door een muzikant met een dementerende moeder, en een ander met een kind met autisme, zijn we daarover gaan nadenken. We besloten samen te werken met wetenschappers, mensen uit de techniek en mensen uit de zorg.'

Zo ontstond Brainwaves: interactieve minifestivals, rond de toepassingen van muziek. 'We maken voorstellingen, en wetenschappers als Henkjan Honing (hoogleraar muziekcognitie UvA, red.) en Erik Scherder (hoogleraar klinische neuropsychologie VU, red.) geven lezingen.'

Brainwave #1, over muziek en identiteit, komt volgende week donderdag naar de Leidse Stadsgehoorzaal. En niet alleen naar de grote zaal. 'Het publiek loopt rond. Er zijn verschillende ruimtes waarin iets gebeurt. Onze musici gaan ook van de ene naar de andere plek. Je hoort Mozart, maar ook Beyoncé. Er zijn lezingen, maar er is ook een innovatieruimte. Daarin staat een installatie van Utrechtse studenten van de HKU, met EEG-scanners, zo'n ding dat je op je hoofd zet. Daarin kun je zelf zien wat er in je brein gebeurt als je naar muziek luistert.'

En dan is er nog de kruipruimte,

van Marlijn Janson. Zij is promovanda neuromusicologie en klinische neuropsychologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. 'Ik onderzoek tijdens Brainwave wat baby's gaan doen, als ze verschillende klanken en muziek te horen krijgen', vertelt Janson. 'Uit eerder onderzoek weten we al dat baarmoederklanken een rustgevende werking hebben op prematuurtjes. Dat is terug te zien in hun hartslag. We willen ook onderzoeken of baby's iets meekrijgen van de muzieksmaak van hun ouders en wat ze eigenlijk prettige muziek vinden.' Ouders die met hun baby willen deelnemen, kunnen nog mailen naar kruipertje@ludwiglive.nl. Janson: 'Op basis van de literatuur verwacht ik dat ze het in elk geval fijn vinden om hun ouders te horen zingen. Het stemgeluid dus. Maar er bestaat ook klassieke muziek, speciaal voor baby's.' Haar promotieonderzoek richt zich juist op muziek in het basison-

derwijs. 'Dit is meer bedoeld als een demonstratie van onderzoek. En misschien kan er later meer onderzoek naar gedaan worden.'

Brainwave #1 toert ook nog door de rest van het land. Het is de bedoeling dat LUDWIG in 2017 nog twee keer terugkomt naar Leiden. Wiersma: 'In het voorjaar volgt Brainwave #2, over muziek als medicijn. Daarin komen de voorbeelden met demantie en autisme aan bod. Daarna komt Brainwave #3, over muziek en de toekomst.' In Leiden maken de Brainwaves deel uit van de reeks Theatercolleges in de schouwburg en de Stadsgehoorzaal.

LUDWIG Brainwave #1: Muziek en identiteit
Stadsgehoorzaal, donderdag 10 november, 20.15, €17,50
Combideal: Brainwave #1 & Theatercollege Henkjan Honing (7 november), €25,-

De vervreemde koning keert terug

Homerus herbewerkt, met aangespoelde vluchtelingen

In *Odysseus, Misdadiger*, de theaterbewerking van toneelgroep Al Dente, is de thuiskomst van de Griekse krijgsheer allesbehalve glorieus. 'Onze Odysseus is niet zwart-wit.'

DOOR VINCENT BONGERS 'Als Odysseus na tien jaar oorlog en nog eens tien jaar rondlopen terugkeert op zijn eiland Ithaka, treft hij een land aan dat hij niet meer herkent', zegt Jasper Groos van de Leidse toneelgroep Al Dente.

Groos speelt de titelrol in de Nederlandse première van het stuk *Odysseus, Misdadiger* van de Oostenrijkse schrijver Christoph Ransmayr, uiteraard gebaseerd op het epos van Homerus.

'Het koninkrijk is totaal verloederd. Het is een rokende puinhoop en op de bergtoppen ligt sneeuw, iets wat nooit voorkwam toen Odysseus vertrok. Maar ook de mensen van Ithaka herkennen Odysseus eigenlijk niet. Land en koning zijn van elkaar vervreemd.'

In het werk van Homerus ontmoet Odysseus de godin Athene op het strand.

'In deze bewerking stuit hij op een strandlooper die toevallig Athene heet, maar niets goddelijks heeft. Ze leeft van het juttan. En er spoelt van alles aan op het strand, vooral ook vluchtelingen. Het stuk is uit 2010,

'List, bedrog en geweld zijn de wapens van Odysseus.' Foto Richtje Nijhof

maar juist erg actueel.'

Na enige tijd herkent Athene de koning wel degelijk. Er volgt een pittige discussie tussen de twee.

'Dat het zo'n rotzooi is op Ithaka, is Odysseus' eigen schuld. Dan had hij maar niet twintig jaar weg moeten blijven, stelt Athene. Hij heeft het land verwaarloosd. Daarnaast zijn list, bedrog en geweld de wapens van Odysseus. Maakt dat hem dan ook tot een misdadiger? Ook de hereniging met zijn vrouw verloopt bepaald stroef.'

Odysseus sleept vooral een heleboel ellende met zich mee. 'In de

versie van Homerus heeft hij ook nog wel zijn lolletjes tijdens de twintig jaar buiten Ithaka, maar bij Ransmayr niet. De krijgsheer wordt daarnaast lastig gevallen door geesten. Een koor van verloren kameraden en vijanden die hij over de kling heeft gejaagd spreekt hem steeds aan. Maar hij lijdt niet aan een posttraumatische stressstoornis. Het zou te makkelijk zijn om zo zijn acties te verklaren, dat als een excuus te gebruiken.

'We blijven dicht bij de tekst van Ransmayr, maar er is wel wat ruimte voor interpretatie. Onze Odysseus is

niet zwart-wit. Na de première vertelde een deel van het publiek dat zij best sympathie voor hem hadden.'

Al Dente moest snel schakelen om de voorstelling te kunnen doen.

'We zouden spelen in het gebouw aan de Raamsteeg, waar vroeger het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in gevestigd was. Een paar weken geleden viel die prachtige locatie vanwege een reeks problemen met het pand weg. We hadden alles al geconstrueerd. De tribune staat er zelfs nog. Gelukkig konden we nog in theater De Ware Liefde van het Visser 't Hooft Lyceum terecht.'

'Het decor is bij ons bijna altijd heel minimaal, en bij deze voorstelling is dat ook zo; een paar camouflagenetten en munitiekisten.

'Op die kisten zijn met militaire sjabloonletters de namen van veldslagen uit de hele geschiedenis aangebracht. In de kisten zitten allerlei wapens die door de studenten van de metaalvakschool in Nieuwkoop voor ons zijn gemaakt. Er wordt naar die wapens gegrepen, maar tot een gevecht komt het niet.'

'Dat ziet er op het podium trouwens ook altijd heel koddig uit. Het werkt niet echt, dus het blijft bij wapengekletter.'

Odysseus, Misdadiger
Door toneelgroep Al Dente
Theater De Ware Liefde
4/5/11/12/13/16/17/18 en 19 november
€ 12,50

Agenda

FILM

LEIDEN INTERNATIONAL FILM FESTIVAL
Meer info: www.leidenfilmfestival.nl
Nog t/m 6 november

MUZIEK

GEBR. DE NOBEL
The Posies (support: Reiger)
Za 5 november, 19.30, €15,-
Top Rankin' (Reggae & Dancehall)
Za 5 november, 23.00, €10,-
Dansen bij Gebr. de Nobel
Za 5 november, 23.30, €10,-
VRIJPLAATS LEIDEN
Vlammende vrijdag: DJ Shelley Ratter
Vr 4 november, 22.00, gratis
QBUS
De X: Quinteto Criollo González
Calo & Juan Seren
Za 5 november, 20.30, €12,50 (vvk: €10,-)
DE TWEE SPIEGHELS
Sander Baan Quartet
Vr 4 november, 21.00
Ignacio Santoro Quartet
Za 5 november, 16.00
Bernard Berkhout and Friends
Za 5 november, 21.00
Adam Taylor Band
Zo 6 november, 16.00

THEATER

THEATER INS BLAU
Rudolphi Producties/ Waal en Wind: Holy F.
Do 3 november, 20.30, vanaf €12,50
Trouble Man/Frascati Producties: De vader, de zoon en het heilige feest
Vr 4 november, 20.30, vanaf €15,-
Beer Muziektheater: De nazi en de kapper
Za 5 november, 20.30, vanaf €15,-
Laura van Dolron: WIJ (Stand-up filosofie)
Do 10 november, 20.30, vanaf €15,50
THEATER DE WARE LIEFDE
Al Dente: Odysseus, Misdadiger
Vr 4, za 5 november, 20.30, vanaf €10,-

DIVERSEN

PAARD VAN TROJE (DEN HAAG)
Crossing Border Festival
Vr 4 en za 5 november, 18.00, €30,- (dag), €50,- (passe-partout)
VRIJ GROEN BIODIVERSITEITSTUIN
Natuurwerkdag 2016
Za 5 november, 10.00-16.00
RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN
Midden-Oosten-cultuurmarkt door LUCIS

Za 5 november, 10.00-17.00, gratis
NOORDMAN HOUT
Food experience 'Diepere Lading'
Za 5 november, 17.00; 18.30 en 20.00, €25,- (tickets: dieperelading.nl)
PIETER DE LA COURTBEOUW
ASC Country Meeting: Ethiopia
Ma 7 november, 15.00, aanmelden: asceiden.nl

LIPSIUS 011
Studium Generale: De jacht wordt geopend
Ma 7 november, 19.30, gratis
ACADEMIEGEBOUW
Studium Generale: Geldstromen. Financiering van universitair onderzoek
Di 8 november, 19.30

BOEKHANDEL VAN STOCKUM
Frans Verhagen over zijn boek Founding Fathers
Di 8 november, 19.30, gratis
OLD SCHOOL: EYE ON LEIDEN
Inzamelings tips en weetjes voor Leidse stadsplattegrond
Wo 9 november, 19.00

BOEKHANDEL KOOYKER
Merlijn Kerkhof over zijn boek Alles begint bij Bach
Do 10 november, 19.30, gratis
STADHUIS
Tentoonstelling: Taalmuseum Leiden
t/m 6 januari
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
Tentoonstelling: Praag rond 1600
T/m 10 januari
MUSEUM VOLKENKUNDE
Tentoonstelling: Wereld vol veren
t/m 5 maart 2017

Het Clubje

Van links naar rechts: Lisa Smit, Samantha Anim, Yvette Boelens en Ronald Knecht. Foto Arthur Koppejan

Column

Vlierbessensiroop en saliethee

Ik heb een hele lieve moeder. Soms stuur ik haar een ruwe versie van mijn column toe en dan antwoordt ze met 'wel leuk', gevolgd door een kleine roman aan verbeteringen. Voor wie geen Zeeuws-Vlaams spreekt: 'wel leuk' betekent dat je ergens heel erg enthousiast over bent.

Al heel veel moeders ontmoet hebbende, weet ik dat mijn moeder de allerliefste moeder is. Hetzelfde geldt trouwens voor mijn buurvrouw, die naast mijn ouderlijk huis woont. Naar haar stuur ik ook mijn columns, maar dat is vooral zodat ze kan oefenen met het openen en beantwoorden van mailtjes. Het blijft Zeeuws-Vlaanderen. Mama M. en buurvrouw M. hebben me veel dingen geleerd. Soep moet niet koken, maar pruttelen. Denenappels zijn prima brandhout. Weegbree kneuzen en wrijven over de plek die net is getroffen door een brandnetel. Dat, en een uitgebreide handleiding hoe om te gaan met verkoudheden en alles wat daar ongeveer onder valt in de herfst en winter. Genoeg slaap, een stevige boswandeling, een douche (mét eucalyptusolie om de luchtwegen vrij te maken) en vaker dan normaal je beddengoed verversen.

Maatregelen voor als al die dingen niet werken, zijn in september al genomen. De hele familie is erop uit gestuurd om emmers vol vlierbessen te plukken, waar op een regenachtige namiddag vlierbessensiroop van is gemaakt. Niet te verwarren met vlierbloesensiroop. Wanneer je eenmaal ziek in bed ligt, wordt die donkerpaarse drab opgewarmd, in een grote mok gegoten en klaargezet voor jou om op te drinken. Deze warme drank wordt afgewisseld door koppen verse saliethee met een flinke lepel honing.

Zoals je inmiddels wel begrijpt, waren dingen zoals Strepsils, Rennie, Zantac en Advil uit den boze. Naar die ideologie probeer ik dan ook te leven. Er staat een grote glazen pot gedroogde salie op mijn kamer in Leiden en als vrienden zich beroerd voelen, sta ik naast hun bed om hun mengsels van kokend water, salie, gember, kaneel en peper aan te reiken. Maar soms gooi ik in een onbewaakt moment zo'n ibuprofen of artificiële zuigtablet in mijn mik. En ja, dan schaam ik me.

Terwijl ik dit schrijf, zit ik hoestend en neussnuitend in de universiteitsbibliotheek. Met mijn laptop, boeken, waterfles én een pakje gore Strepsils met sinaasappelsmaak. Sorry, lieve mama. Sorry, lieve buurvrouw. Je beroerd voelen is veel aangenamer in Zeeuws-Vlaanderen.

FEMKE BLOMMAERT is student taalwetenschap

'Ik vraag dit voor een vriend'

Kinder- en Jongerenrechtswinkel Leiden

Ronald Knecht (25, master jeugdrecht): 'Wij geven gratis en anoniem juridisch advies aan kinderen en jongeren tot 23 jaar.'

Samantha Anim (21, rechtsgeleerdheid, voorzitter): 'Elke dinsdag en vrijdag houden we van 15.00 tot 17.00 uur spreekuur. Onze jongste cliënten zijn vier of vijf. Negentienjarigen bellen niet vaak. Die voelen zich geen kind meer. Maar we zijn de Kinder- én Jongerenrechtswinkel.'

Knecht: 'Minderjarigen kunnen niet zelf een rechtszaak starten, maar wel een informeel verzoek daartoe indienen. Wij helpen dan met het schrijven van een brief.'

Anim: 'Maar eigenlijk proberen we juridische procedures te vermijden. Als je bijvoorbeeld drie maanden niet uitbetaald hebt gekregen bij je bijbaantje, zijn er eerst nog allerlei andere stappen mogelijk.'

Knecht: 'We handelen in het belang van het kind. En we zijn van mening dat juridische procedures zelden in het belang van het kind zijn.'

Yvette Boelens (20, rechtsgeleerdheid): 'We vragen liever door waarom een kind belt, en of het écht zo erg is. Ik heb wel eens gehoord: ik mag geen konijn van papa, en daarom wil ik niet meer naar hem toe.'

Anim: 'We moeten onze grens goed bewaken. We zijn geen hulpverleners.'

Boelens: 'Ik kreeg ook een keer een vraag over een beslissing van een school. Wij hebben dan geen middelen om te zeggen: als wij het zeggen, dan mag iets niet gebeuren.'

Lisa Smit (21, rechtsgeleerdheid en notarieel recht): 'We zijn ook geen advocaten. We zijn juridisch adviseurs.'

Boelens: 'Meestal kan ik het snel van me af zetten, maar na die vraag over die

school voelde ik me wel triest. Soms wil je zó graag iets kunnen doen.'

Knecht: 'De eerste zaak op mijn stage nam ik wel mee naar huis, maar verder niet. Aan de andere kant: soms is er een vermoeden van kindermishandeling- of misbruik. Je moet waken voor het gevaar dat je gaat denken: oh, alwéér misbruik.'

Anim: 'Mij zitten vragen niet lang dwars. Als je in het jeugdrecht aan het werk gaat, moet je die capaciteit hebben. Maar het gaat soms om heel gevoelige dingen.'

Knecht: 'Vlak voor en na kerst en rond vakanties worden we vaker gebeld. Vooral over omgangskwesties. Bijvoorbeeld: ik moet met papa op vakantie, maar ik wil met mama.'

Anim: 'Verder gaat het over leerplicht, of arbeidsrecht: ik ben volgens de wet oud genoeg om te werken, maar van mijn moeder mag het niet. Maar ook over

strafrecht: ik moet morgen naar de rechter, hoe kan ik me het best gedragen?'

Knecht: 'Ook wel civiel: ik heb de verkeerde boeken besteld, maar ik ben te laat met terugsturen. Wat ik ook eens gehoord heb: ik krijg een enkelband, maar hoe zorg ik ervoor dat mijn moeder er niet achter komt?'

Anim: 'Een keer in de maand houden we spreekuur in de justitiële jeugdinrichting Teylingereind. Daar gaat het vaak over verlof of over de huisregels. Of over schoenen die kapot zijn gegaan tijdens de aanhouding, en of je dan recht hebt op schadevergoeding.'

Boelens: 'Er zitten alleen jongens. Ze vragen ook vaak om ons nummer en of we meegaan naar hun kamer.'

Knecht: 'En wat de maximumstraf is voor iets. Dat vragen ze áltijd voor een vriend.'

DOOR MARLEEN VAN WESEL

Bandirah

